

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

2015

Mgr. Hana Bílá

Univerzita Pardubice
Filozofická fakulta
Doplňkové pedagogické studium

**DIDAKTICKÉ ZPRACOVÁNÍ TÉMATU:
VYUŽITÍ AKTIVIZAČNÍCH METOD VE VÝUCE**

Mgr. Hana Bílá

Závěrečná práce

2015

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Zadání závěrečné práce

Autor:

Mgr. Hana Bílá

Název závěrečné práce:

**Didaktické zpracování tématu:
Využití aktivizační metod ve výuce**

Název závěrečné práce v AJ:

**Didactic elaboration of the theme:
The Use of Activating Methods in Teaching**

Garantující pracoviště:

Fakulta filozofická

Obor:

Doplňkové pedagogické studium

Vedoucí práce:

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Prohlášení autorky

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 10. 3. 2015

.....
podpis autorky

Poděkování

Děkuji prof. PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc. za vedení mé závěrečné práce, za pomoc při zpracování a cenné odborné rady.

Abstrakt

BÍLÁ, Hana. *Didaktické zpracování tématu: Využití aktivizačních metod ve výuce*. Pardubice: Fakulta filozofická Univerzity Pardubice, 2015. 63 s. Závěrečná práce

Předkládaná závěrečná práce s názvem „Didaktické zpracování tématu: Využití aktivizačních metod ve výuce“ je zpracována v rámci absolvování doplňujícího pedagogického studia pro učitele druhého stupně základních škol a učitele středních škol.

Závěrečná práce se zabývá metodickým zpracováním problematiky využití aktivizačních metod pro dosažení vzdělávacích cílů ve vzdělávacím předmětu Sociální péče na střední odborné škole. Cílem závěrečné práce je upozornit na důležitost využití aktivizačních metod ve vzdělávání pro dosažení vzdělávacích cílů, předání žákům důležitých klíčových kompetencí a zefektivnění vzdělávacího procesu. Součástí práce je tedy soubor metodických námětů, jak danou problematiku co nejefektivněji realizovat ve školní praxi.

Klíčové pojmy: Výukové metody, aktivizační metody, vyučování, Sociální péče, učební pomůcky, student

Abstract

BÍLÁ, Hana. *Didactic elaboration of the theme: The Use of Activating Methods in Teaching*. Pardubice: Faculty of Arts and Philosophy, University of Pardubice, 2015. 63 pp. Final Thesis

The submitted final thesis „Didactic Elaboration of the Theme: The Use of Activating Methods in Teaching“ has been written as part of the additional pedagogical course for the teachers of the 2nd level of elementary schools and secondary schools.

The final thesis deals with the methodical elaboration of the problems concerning the use of activating methods in order to achieve the educational objectives within the vocational subject Social Care at a secondary vocational school. The aim of the thesis is to draw attention to the importance of the use of activating methods in teaching in order to achieve the educational objectives, to pass down the key competences to the students as well as to improve the effectiveness of the education process. An integral part of the thesis is a set of methodical proposals on how to put the visions into practice as effectively as possible.

Key words: Education methods, activating methods, teaching, Social Care, teaching aids, student

Obsah

Úvod	1
I TEORETICKÁ ČÁST.....	3
1. VYUČOVÁNÍ A UČENÍ	3
1.1 Nuda ve výuce	4
1.2 Podpora aktivity u žáků při výuce	5
2. VÝUKOVÁ METODA	7
2.1 Klasifikace výukových metod dle Maňáka (2003).....	9
3. KLASICKÉ VÝUKOVÉ METODY versus AKTIVIZUJÍCÍ VÝUKOVÉ METODY	11
3.1 Srovnání výhod a nevýhod klasických výukových metod a aktivizačních metod	12
4. AKTIVIZAČNÍ METODY	13
4.1 Předcházení nejčastějším chybám při zavádění aktivizačních metod	14
4.2 Členění aktivizačních metod	15
5. VYBRANÉ AKTIVIZAČNÍ METODY	18
5.1 Metody diskuzní	18
5.2 Problémové učení	19
5.3 Metody situační	21
5.4 Metody inscenační	22
5.5 Didaktické hry	23
5.6 Mentální mapování	24
6. MATERIÁLNÍ DIDAKTICKÉ PROSTŘEDKY VÝUKY	25
II METODOLOGICKÁ ČÁST	27
7. DIDAKTICKÉ ZPRACOVÁNÍ TÉMATU: VYUŽITÍ AKTIVIZAČNÍCH METOD VE VÝUCE PŘEDMĚTU SOCIÁLNÍ PÉČE	27
7.1 Příklad struktury kombinované hodiny	31
7.2 Harmonogram předmětu sociální péče	32
8. UČEBNICOVÝ TEXT	33
8.1 Použité aktivizační metody.....	46
9. EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ	50
Závěr	56
Zdroje literatury	57
Přílohy	60

Úvod

Předložená závěrečná práce se zabývá využitím aktivizačních metod ve výuce předmětu Sociální péče na střední odborné škole. Pojem metoda je odvozený z řeckého slova *methodos*, tedy cesta k něčemu, k určitému cíli. V didaktické rovině se pojem vyučovací metoda vysvětluje jako specifický způsob uspořádání činností učitele a žáků, které mají zabezpečit rozvoj schopností a dovedností žáka, jeho zodpovědnost a tvořivost. Vyučovací metoda by tedy měla vést k dosažení vytyčených cílů ve vzdělávání. A to tak, že žák probrané látce porozumí bez velkého „biflování“. Velmi závisí nejen na vhodně zvolené vyučovací metodě, svůj prostor má také osobnost učitele a motivovanost žáka. K tomu, aby se žáci aktivně podíleli na výukovém procesu, je nutné zvolit takovou vyučovací metodu, která bude vyhovovat jak učiteli, tak i žákům. Aktivizační metody jsou jednou z možných alternativ.

Aktivizující či aktivizační metody, přispívají k překonání stereotypů ve výuce a podporují učitele vytvářet nové a nové přístupy v začleňování žáků k dosahování výchovně-vzdělávacích cílů vlastní aktivní prací, přičemž se klade důraz na myšlení a řešení problémů. Aktivizující metody nabízejí žákům nové metodické schopnosti a metody racionálního učení, žáci probíranou látku chápou jako něco důležitého pro život, jako něco, co budou moct využít v budoucnu. Mají šanci obsah látky pochopit, jelikož si ji sami osahají a prožijí. Tím se naskýtá možnost uplatnění dosažených znalostí a dovedností na trhu práce a motivaci pro další vzdělávání se. Aktivizující metody jsou častěji využívány v alternativních školách. Jak uvádí Maňák (2003), aktivizující metody mají své limity, se kterými je nutné počítat. Tradiční výuka vykazuje lepší vzdělávací výsledky, kdežto aktivizující metody rozvíjí kreativitu žáků, jejich nezávislost, zvědavost a pozitivní postoj ke škole a učení. Je tedy důležité využívat ve výuce jak klasické výukové metody, tak metody aktivizační.

Cílem mé závěrečné práce je vytvořit metodické zpracování tématu – Sociální péče, z oblasti odborného vzdělávání, s využitím práce s textem, diskuzní metody a inscenační hry. Součástí práce je soubor metodických námětů, jak danou problematiku v praxi co nejefektivněji realizovat. Jako velký problém vidím neexistenci školních učebnic pro předmět Sociální péče na úrovni střední školy, a to především z důvodu často se měnící legislativy a nutnost vyhledávání vhodných zdrojů informací převážně na internetu.

Teoretická část závěrečné práce věnuje prostor pojmům vyučování, učení, vysvětluje, jaká by měla být vyučovací hodina, upozorňuje na nudu ve vyučování, zabývá se otázkou, jak vybírat výukovou metodu, věnuje se metodě výkladu a aktivizační metodám, vysvětluje nejčastěji používané aktivizační metody a materiální zabezpečení hodiny.

Praktická část závěrečné práce se věnuje samotnému didaktickému zpracování tématu s cílem vytvořit zajímavou výuku s využitím aktivizačních metod. Na závěr práce je zpracování oblíbenosti aktivizačních metod ve výuce mezi studenty oboru Sociální činnost na střední škole formou dotazníku.

Ve své závěrečné práci používám jak termín aktivizační metody, tak aktivizující metody, jelikož ani autoři uvedených publikací nerozlišují mezi těmito pojmy.

I TEORETICKÁ ČÁST

1. VYUČOVÁNÍ A UČENÍ

Dle Linharta (in Grecmanová, Urbanovská, 2007, s. 19) se v procesu učení rozvíjí celá osobnost, člověk se vyvíjí a mění. Dle Kuliče (tamtéž) mění člověk v procesu učení vztah k lidem kolem sebe, a to na základě zkušenosti. Dle Čápa (tamtéž) se na učení podílejí všechny druhy psychických jevů. Učení zahrnuje více než pamětní osvojování si učiva, účastní se ho řada mechanismů, díky kterým lze vytvářet asociace či složitě řešit problémy pomocí procesů myšlení.

Učení probíhá především v pedagogickém prostředí, kde probíhá proces řízeného, záměrného učení, v němž se stanovují cíle, dochází k motivaci žáků, zasahuje se do průběhu učení, vyhodnocují se výsledky učebního procesu. (Grecmanová, Urbanovská, 2007, s. 20)

Vyučovací proces zahrnuje vyučovací činnost učitele a učební činnost žáků v protikladném vztahu mezi vedením učitele a samostatností žáka. Účinný učební proces vzniká tehdy, pokud žák projeví vůli učivo si osvojit. Proto se musí učitel snažit, aby u žáka rozvíjel a podporoval zájem, aktivitu a iniciativu ke vzdělávání. Učitel musí racionálně volit vhodné metody výuky. (Maňák, 1990, s. 70-71) Učitel podněcuje vyučováním (zadáváním samostatné práce, diskuzí) učení žáka. Tím si žáci osvojují dovednosti, návyky, vědomosti, žáci mají možnost rozhodovat o tom, co se naučí. Zvyšuje tak jejich motivaci pro učení se novému. Zároveň se zvyšuje jejich odpovědnost za výsledky práce. (Maňák, Švec, 2003, 15-18)

Styl učení a vyučování charakterizuje Maňák, Švec (2003) několika znaky:

- Jsou subjektem upřednostňované způsoby činnosti.
- Přizpůsobují se dané pedagogické situaci, ať už svým motivačním zaměřením, hloubkou, strukturou, cílem.
- Během života učitele i žáka se vyvíjejí a mění.
- Jsou typické pro určitého učitele a žáka.
- Závisí na vyučovacím předmětu, na povaze učiva.

Jaká by měla být vyučovací hodina dle Kyriacou (2008, s. 22):

- Vyučovací hodina by měla vyjadřovat vysoká očekávání vůči žákům.
- Žáci by měli dostat příležitost zorganizovat si svou práci.
- Hodina by měla žáky zaujmout a jejich zájem udržet; žáci by měli učivo chápat jako něco praktického pro život.
- Práce v hodině by měla odpovídat schopnostem a studijním potřebám žáků.
- Učitel by měl umět vhodně klást otázky, aby se rozvíjely vyjadřovací schopnosti žáků.
- Při výuce by měl učitel využívat širokou škálu rozmanitých učebních činností.
- Výuka by měla probíhat za zkušeného řízení třídy a zapojení žáků do výuky.

1.1 Nuda ve výuce

Může se ovšem také stát, že se žák sice učí z vlastní vůle, to znamená, že si uvědomuje smysl učení, ale pro něj osobně není učení zajímavé. Žák má buď strach z neúspěchu a tak se učí, aby nezklamal (například rodiče) nebo se při výuce nudí.

Za zdroje nudy uvádí Pavelková (2008, in Bendl, s. 98-99):

1. monotónnost vyučovacích hodin
2. subjektivně vnímanou neužitečnost vyučovacího předmětu

Učitel se může snažit změnit první zdroj nudy – monotónnost vyučovacích hodin, a to zvolením vhodné výukové metody či častou obměnou výukových metod. Nepoužívat pouze výklad, který je ovšem při výuce důležitý a má své nezastupitelné místo a nahradit ho v některých případech například aktivizačními metodami (o nich více v kapitole 4)

Nejčastější reakce na nudu jsou:

- Rozptýlená aktivita – žák si kreslí, hraje si s tužkou, mobilem, hraje piškvorky, lodě.
- Stažení se do sebe – žák si vytváří vlastní vnitřní stimulaci (fantazijní aktivita)
- Agresivní chování – často namířeno proti učiteli

Učitel, který vidí nezájem u žáků, nemá zpětnou vazbu ke svému vyučovanému předmětu, ke své metodě výuky, to může mít za následek jeho nezájem o vyučovací

předmět. Dostává se do bludného kruhu – nuda se přenáší z učitele na žáka, z žáka na učitele, z žáka na žáka, z hodiny do hodiny. (2008, in Bendl, s. 98-99)

1.2 Podpora aktivity u žáků při výuce

Aktivní učení poskytuje žákům prostor pro samostatnou činnost, pro rozhodování o způsobu řešení úlohy, je intelektuálně podnětné, udržuje motivaci a zájem žáků o učivo, žáci se mohou dělit o své zkušenosti se spolužáky, mohou diskutovat o různých postupech řešení, při aktivním učení lze sledovat pokrok žáků, povzbuzovat je k vyššímu výkonu. Jedná se o řešení problémů nebo o badatelskou činnost. Může jít jak o individuální práci, tak i o kooperativní činnost, kdy se dělí o práci malé skupinky žáků. Aktivní učení je protiklad výuky výkladem, kdy jsou žáci spíše pasivními příjemci informací.

Aktivní učení je dle Kyriacou (2008, s. 55 – 56)

- intelektuálně podnětnější, a proto efektivněji vyvolává a udržuje motivaci a zájem o dané učební činnosti
- efektivně napomáhá rozvoji mnoha důležitých učebních dovedností, které se podílejí na procesu organizace učebních činností (například v případě, kdy si žáci organizují svou práci při samostatné činnosti)
- žáci ho vnímají jako méně ohrožující než učební činnosti řízené přímo učitelem
- žáci se učí učit, mohou se podělit o zkušenosti se spolužáky, diskutovat o nich

Aktivitu při výuce lze podpořit kladením otázek a využitím diskuze.

Kladení otázek patří k základním prvkům verbální komunikace. Otázky nutí žáky k přemýšlení, jsou podnětem k aktivizaci poznávacích, citových a volních procesů. Otázky

- ověřují, jestli žáci porozuměli učivu
- nasměrují pozornost žáků k zadanému úkolu
- pomáhají zopakovat a upevnit učivo
- jsou prostředkem řízení třídy (žáci se zklidní, udrží pozornost)
- žáci se učí z odpovědí od ostatních žáků
- jsou povzbuzením pro méně aktivní žáky
- umožňují žákům vyjádřit své pocity, názory, postoje

Diskuze poskytuje žákům aktivní zapojení do výuky. Při diskuzi lze využít i metodu kladení otázek. Žáci tak mají možnost reagovat i na výroky ostatních. Při diskuzi je vhodné správně uspořádat učebnu, žáky rozmístit například do kruhu, aby si viděli do očí a mohli se řídit základními pravidly komunikace. Při diskuzi platí podobná pravidla jako při kladení otázek, a to nezesměšňovat názory ostatních, formulovat věty srozumitelně.

Je důležité, aby učitel sledoval a udržoval správné tempo výuky. Tempo výuky nesmí být příliš pomalé, aby se žáci nenudili, ani příliš rychlé, jinak hrozí, že žákům unikají souvislosti. Učitel musí poskytnout individuální podporu jednotlivcům a současně pracovat s celou třídou. (Marádová in Bendl, 2008, s. 197 - 199)

2. VÝUKOVÁ METODA

Vzdělávání je dle školského zákona v platném znění založeno na zásadách „...zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu a vývoji a co nejširšího uplatňování účinných moderních pedagogických přístupů a metod.“

Výuková metoda je jedním ze způsobů vyučování. Jedná se o činnost učitele, která vede žáka k dosažení stanovených cílů.

Vyučovací metody lze členit podle

- 1) fází vyučovacího procesu (utváření, upevňování, prověřování vědomostí),
- 2) způsobu (slovní, názorné, praktické),
- 3) charakteru specifické činnosti (využívané v jednotlivých předmětech).

(Průcha, 1995, s. 265)

Výukové metody **plní několik funkcí:**

- 1) funkci zprostředkování vědomostí a dovedností
- 2) funkci aktivizační, která žáky motivuje k osvojování si různých technik práce a myšlení
- 3) funkci komunikační, která je důležitá pro veškerou pedagogickou činnost

Výukovou metodou **lze dosáhnout u žáků:**

- reprodukci poznatků,
- jednoduchých i složitějších myšlenkových operací,
- sdělení poznatku,
- tvořivého myšlení

Jedná se o **taxonomii učebních úloh** dle Tollingerové, které jsou uspořádány dle stoupající náročnosti na učební operace žáků. (Maňák, Švec, 2003, s. 24-27)

Při volbě výukových metod se učitel zaměřuje na přístup žáků k učení a učivu a analýze způsobu zpracování učiva žákem, tzn., například zjišťuje, jakým způsobem žák řeší náročné úlohy. Učitel bere v úvahu, jaký způsob učení žáci preferují a jaký styl učení chce u žáků podněcovat a rozvíjet.

Učitel volí výukové metody, které:

- zapojují žáky do aktivního získávání a zpracovávání zkušeností a poznatků
- podněcují samostatnost a tvořivost žáků
- ukazují žákům, jak strukturovat učivo, jak odlišit podstatné od nepodstatného
- motivují žáky ke kladení otázek
- podněcují žáky k využívání jiných zdrojů informací (Maňák, Švec, 2003, s. 35)

Jak vybírat výukovou metodu

Maňák, Švec (2003, s. 50) uvádí některá kritéria pro výběr výukové metody:

- 1) Zákonitosti výukového procesu (logické, didaktické, psychologické)
- 2) Cíle a úkoly výuky, které se vztahují k práci, interakci, jazyku
- 3) Obsah a metody daného oboru dle konkrétního předmětu
- 4) Úroveň fyzického a psychického rozvoje žáků
- 5) Zvláštnosti třídy, skupiny žáků
- 6) Vnější podmínky výchovně-vzdělávací práce (společenské prostředí, technická vybavenost třídy)
- 7) Osobnost učitele (jeho zkušenosti, pedagogická a odborná vybavenost)

Učitel při výběru výukové metody respektuje subjektivní zájmy a potřeby žáků, jejich učební styly, aktivitu, samostatnost, tvořivost. Ve výuce jde o celkové formování osobnosti žáků, spojení práce hlavy a rukou, spolupráce učitele a žáků, myšlení a jednání. Maňák (2003, s. 51) upozorňuje také na úskalí spjaté s výběrem výukové metody. Jde o samotnou realizaci vybrané metody, o prostorové dispozice, větší časovou náročnost, zajištění pracovních pomůcek.

2.1 Klasifikace výukových metod dle Maňáka (2003)

A) Klasické výukové metody

1) Metody slovní

- 1.1 Vyprávění
- 1.2 Vysvětlování
- 1.3 Přednáška
- 1.4 Práce s textem
- 1.5 Rozhovor

2) Metody názorně-demonstrační

- 2.1 Předvádění a pozorování
- 2.2 Práce s obrazem
- 2.3 Instruktaž

3) Metody dovednostně-praktické

- 3.1 Napodobování
- 3.2 Manipulování, laborování a experimentování
- 3.3 Vytváření dovedností
- 3.4 Produkční metody

B) Aktivizující metody

- 1. Metody diskuzní
- 2. Metody heuristické, řešení problémů
- 3. Metody situační
- 4. Metody inscenační
- 5. Didaktické hry

C) Komplexní výukové metody

- 1. Frontální výuka
- 2. Skupinová a kooperativní výuka
- 3. Partnerská výuka
- 4. Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků
- 5. Kritické myšlení

6. Brainstorming
7. Projektová výuka
8. Výuka dramatem
9. Otevřené učení
10. Učení v životních situacích
11. Televizní výuka
12. Výuka podporovaná počítačem
13. Sugestopedie a superlearning
14. Hypnopedie

Oblíbenost výukových metod dle Sitné (in Kotrba, Lacina, 2011, s. 52)

Vyplývá z výzkumného šetření mezi studenty, seřazeno sestupně od nejoblíbenější formy výuky po nejméně oblíbenou:

1. Skupinové vyučování (kooperativní výuka, diskuze, debaty, spolupráce v menších skupinách)
2. Využívání informačních a komunikačních technologií (počítače, interaktivní tabule)
3. Pedagogické hry, soutěže, křížovky, kvízy
4. Praktická výuka v odborných učebnách
5. Práce v laboratořích, návštěvy knihoven, klinické hodiny, exkurze
6. Práce v dílnách, na pozemcích, v přirozeném prostředí (odborná praxe)
7. Samostatná práce v hodině
8. Pozorování (spolužáků, pedagoga)
9. Čtení za účelem získání informací
10. Výklad

3. KLASICKÉ VÝUKOVÉ METODY versus AKTIVIZUJÍCÍ VÝUKOVÉ METODY

Výklad je nejčastěji využívanou vyučovací metodou. Výklad je didaktická vyučovací metoda, při níž je v centru děje učitel. Pedagog vykládá, vysvětluje, popisuje. Studenti naslouchají. Úkolem výkladu je objasnit studentům logicky uspořádané odborné pojmy a ukázat vztahy mezi pojmy. (Vališová, Kasíková in Kotrba, 2011, s. 29)

Výhody a nevýhody výkladu dle Pettyho (s. 114 - 115):

Výhody výkladu:

- Představuje vhodný způsob vysvětlování.
- Na rozdíl od knihy může být veden na úrovni odpovídající znalostem třídy a jeho obsah lze řídit jejími potřebami.
- Může nadchnout pro věc.
- Pro zkušeného učitele nevyžaduje mnoho přípravy ani pomůcek.
- Jde o rychlou metodu seznamování s látkou.
- Je osobnější metodou komunikace než metody písemné.

Nevýhody výkladu:

- Učitel postupuje se všemi žáky stejným tempem.
- Začínající učitelé mají sklon vykládat látku příliš rychle.
- Neexistuje při něm zpětná vazba, takže učitel neví, zda došlo k porozumění.
- Může být nudný.
- Žáci nejsou nijak aktivně zapojováni do hodiny.
- Vyžaduje dodatečné zjišťování, zda posluchači informacím porozuměli a zapamatovali si je.
- Soustředění žáků je kratší než při jiných metodách.
- Předpokládá ukázněné žáky.
- Žáci nedostávají příležitost použít naučené znalosti.

Někteří žáci se nedokážou při výkladu soustředit více jak pět minut; vysokoškoláci udrží pozornost kolem 15 až 20 minut. Je nutné věnovat velký čas přípravě výkladu, jinak se po několika minutách stává nudným. Je třeba žáky motivovat, upoutat jejich zájem. Je dobré využívat při výkladu obrazové pomůcky, například tabuli, zpětný

projektor, modely a předměty, počítač. K oživení výkladu je vhodné využívat kladení otázek. Tím se dozvíme, zda nám žáci rozumějí. (Petty, 1996, s. 116 – 119) Je vhodné každých 20 minut změnit styl výkladu, například změnit tón hlasu. Vhodná je také krátká diskuze se studenty.

3.1 Srovnání výhod a nevýhod klasických výukových metod a aktivizačních metod

Srovnávací kritéria	Forma výuky		
	Klasická výuka	Aktivizační výuka	Kombinace obou metod
Čas na přípravu	nízká náročnost	vysoká náročnost	střední náročnost
Didaktické pomůcky	nízká náročnost	vysoká náročnost	střední náročnost
Čas na realizaci metody ve výuce	nízká náročnost	vysoká náročnost	střední náročnost
Příprava na VŠ přednášky	připravuje	nepřipravuje	nelze posoudit
Rozvoj myšlení, kreativity	ne	ano	ano
Zvyšuje zájem o učivo	ne	ano	ano
Sebepoznání	ne	ano	ano
Mění vztahy ve třídě	ne	ano	ano
Dává studentům prostor	ne	ano	ano
Přehledný zápis	ano	ne	ano

Zdroj: Kotrba, Lacina, 2011, s. 44

Výklad má význam z hlediska zajištění nové slovní zásoby u studentů a naučení se poslouchat a vnímat. Výklad připravuje studenty na vysokoškolské přednášky. Efektivně zprostředkovává logicky uspořádané a ucelené učivo. Studenti tak získají během krátké doby přehled o učivu. Tím je výklad úspornější oproti aktivizačním metodám. (Kotrba, Lacina, 2011, s. 36 – 37)

Jak upozorňuje Kotrba, Lacina (2011, s. 43) *aktivizační metody nemohou plně nahradit klasickou formu výuky, mohou ji pouze oživit, vylepšit a zatraktivnit*. Nejlepší způsob výuky spočívá v kombinaci obou přístupů, a to klasická výuka ve formě frontální výuky obohacené o aktivizační prvky. Například využití aktivizační metody diskuze, hraní rolí, či relaxační cvičení a následně doplnit monologickými metodami.

4. AKTIVIZAČNÍ METODY

Aktivizující metody jsou postupy, které vedou výuku tak, aby se výchovně-vzdělávacích cílů dosahovalo hlavně na základě vlastní učební práce studentů, přičemž důraz se klade na myšlení a řešení problémů. (Janovcová, Průcha, Koudela in Kotrba, Lacina, 2011, s. 49)

Cílem aktivizujících metod je změnit monologické metody v živou formu, která naučí studenty spolupracovat s ostatními, podílet se na řešení různých problémových úkolů a změnit přístup studenta k vyučování. Z pasivního posluchače se stane partner učitele, který se aktivně zapojuje do výuky a chápe, že práce v týmu je výhodnější. Student je motivovaný, rozvíjí se u něj komunikace, sebe prezentace, schopnost argumentovat. Aktivizační metody vychází z faktu, že lidé se naučí víc, pokud si mohou „na věc sáhnout“. (Kotrba, Lacina, 2011, s. 48 - 52)

Výhody aktivizačních metod

1. Podněcují u žáků zájem o učení.
2. Podporují intenzivní prožívání, jednání a myšlení
3. Zvýrazňují angažovanou účast žáků ve výuce.
4. Jsou založeny na heuristickém přístupu k učivu a obsahují silný náboj motivace.
5. Jsou tedy důležité pro rozvoj samostatnosti a tvořivosti žáků. (Maňák, 1990, s. 42 - 43)
1. Ve zvýšené míře umožňují poskytovat žákům něco víc než jen odborné informace.
2. Počítají se zájmem žáka.
3. Vycházejí vstříc individuálním učebním stylům žáků.
4. Dávají žákům možnost ovlivňovat konkrétní cíle výuky.
5. Zapojují žáky do kooperativního učení a spolupráce. (Maňák, Švec, 2003, s. 106)

Používání aktivizujících metod přináší i určité obtíže (Maňák, 1990, s. 42 – 43):

1. Žáci musí mít většinou o daném tématu určité vědomosti.
2. Učitel musí překonat direktivní řízení a dominující postavení ve třídě.
3. Vyžadují více vyučovacího času a organizační přípravy.
4. Je třeba počítat s nedostatkem vhodných materiálů a pomůcek.

Pedagog by si měl uvědomit, že použití aktivizační metody vyžaduje vyšší čas na přípravu a také mnohem více času na její realizaci. Proto by měly tvořit spíše

doplňkovou formu vyučování. Dalším problémem je jejich použitelnost. Aktivizační metody nelze použít pro každé učivo. Případně pouze za předpokladu velkých didaktických úprav. Také se často diskutuje nad využitím aktivizačních metod **v jednotlivých fázích výuky**. Obecně lze aktivizaci využít ve všech fázích výuky, a to ať už se jedná o opakování či pro shrnutí nově probrané látky. (Kotrba, Lacina, 2011, s. 42)

4.1 Předcházení nejčastějším chybám při zavádění aktivizačních metod

Grecmanová a Urbanovská (in Kotrba, Lacina, 2011) uvádí otázky pro vyvarování se chyb při výběru vhodných vyučovacích metod:

- Povedou metody k dosažení bezprostředních cílů?
- Přispějí k prohloubení znalostí, dovedností a směřují ke změně přístupu k učení?
- Mohou vyvolat učení ve více úrovních a ovlivnit více složek osobnosti?
- Vyžadují vyšší/nížší stupeň znalostí, dovedností nebo postojů (přístupů k učení) než jakým disponují studenti?
- Kolik času zabere jejich aplikace?
- Kolik prostoru a jakého je třeba, aby se mohly použít?
- Jaké pomůcky je nutné zajistit? A jsou vůbec přístupné?
- Jaké zvláštní dovednosti se předpokládají u pedagoga? Zvládne postup?
- Jsou vhodné pro pedagoga?
- Jsou vhodné pro studenty?
- Vyvolávají u studentů pasivní nebo aktivní přístup k práci?
- Udávají pomalé či rychlé tempo?
- Vyžadují přiměřenou nebo příliš velkou míru kontroly?

Z některých výzkumů, uskutečněných například v USA, vyplývá, že při tradiční výuce žáci dosahují lepších vzdělávacích výsledků, ale netradiční přístup rozvíjí větší kreativitu žáků, jejich nezávislost a pozitivní přístup k učení. (Maňák, Švec, 2003, s. 106) Ovšem aktivizující metody nenahrazují frontální výuku. (Kotrba, Lacina, 2011, s. 58) Je proto především na učiteli vytvářet podmínky pro správný rozvoj osobnosti každého žáka, nechápat svou roli pouze jako zprostředkovatel informací, zapojovat žáky aktivně do výuky a umožnit jim podílet se na nových způsobech práce, například při řešení problémů, při realizaci projektů. (Maňák, Švec, 2003, s. 106)

Aktivizační metody by měly naučit žáky *kritickému myšlení*. Díky kritickému myšlení jsou studenti schopni zhodnotit různá řešení a možnosti, své rozhodnutí prokládají argumenty, rozumí informacím, dovedou provést jejich analýzu, zaujmou stanovisko a berou za ně odpovědnost. Kriticky myslet znamená

- být zvědavý, používat různé strategie zjišťování informací, klást otázky a systematicky hledat odpovědi,
- řídit se zdravou skepsí, nalézat alternativy k ustáleným přístupům, mít pochybnosti,
- dospět k určitému názoru, dokázat svůj názor racionálně obhájit,
- pečlivě vážit argumenty jiných a umět zkoumat logiku těchto argumentů. (Kotrba, Lacina, 2011, s. 97)

4.2 Členění aktivizačních metod

Aktivizující metody lze členit různým způsobem. Podle náročnosti přípravy, časové náročnosti samotného průběhu ve výuce, zařazení do kategorií (hry, inscenační metody, situační metody, diskuzní metody, problémové metody), dle účelu a cíle použití ve výuce (diagnostika, opakování, motivace, nové formy výkladu, odreagování).

Aktivizující metody dle Maňáka, Ševce (2003):

- Metody diskuzní
- Metody heuristické, řešení problémů
- Metody situační
- Metody inscenační
- Didaktické hry

Aktivizující metody dle Grecmannové, Urbanovské (2007):

1. Práce s textem

- a) Řízené čtení
- b) Poslední slovo patří mně
- c) Dvojité zápisníky
- d) Studijní průvodci
- e) Ano-ne
- f) Zpřeházené věty

- g) Čtení s otázkami
- h) Učíme se navzájem
- i) I.N.S.E.R.T. – znaménkování textu

2. *Práce s myšlenkou*

- a) Brainstorming
- b) Volné psaní
- c) Kostka
- d) Myšlenková mapa
- e) Klíčové pojmy
- f) Vennův diagram
- g) T-graf
- h) Nedokončené věty
- i) Pětilístek

3. *Kooperativní metody*

- a) Diskuzní pavučina
- b) Skládankové učení
- c) Kolem dokola
- d) Akční plán
- e) Kmeny a kořeny

Aktivizující metody dle Kotrby, Laciny (2011, s. 98):

- a) Problémové vyučování
- b) Hry
- c) Diskuzní metody
- d) Situační metody
- e) Inscenační metody
- f) Speciální metody

Členění aktivizujících metod s ohledem na stupeň aktivity dle Vášové, Valenty (2011, s. 194):

- a) Heuristické (rozhovor, beseda, návody, metoda DITOR, ARIS, IDEALS)
- b) Diskusní (diskuse spojená s vysvětlováním, problémová, skupinová, pódiová, panelový brainstorming)
- c) Problémové (řešení problémové situace, problémové vyučování, řešení divergentních úkolů)
- d) Situační (případové práce, konfliktní situace, situace zátěžové)
- e) Inscenační a simulační
- f) Didaktické hry (učební – slovní, grafické, pohybové, inscenační, stimulační, rozhodovací, plánovací)
- g) Projektové (řešení relativně rozsáhlé podoby projektu – krátkodobé, střednědobé, dlouhodobé)
- h) Výzkumné (samostatné řešení úkolu, problému výzkumné podoby)

5. VYBRANÉ AKTIVIZAČNÍ METODY

5.1 Metody diskuzní

Diskuze znamená volně plynoucí konverzaci, při níž mají žáci možnost vyjádřit své myšlenky a názory a vyslechnout, co říkají ostatní ze skupiny. (Petty, 1996, s. 165)
Charakteristické je pro tuto metodu vyhledávání řešení nějakého problému. (Maňák, 1990, s. 43)

Kdy je diskuze přínosná? (Petty, 1996, s. 165)

- Jestliže se vyučující potřebuje seznámit s názory a zkušenostmi žáků nebo pokud jsou tyto názory zajímavé pro ostatní. Například se diskutuje v hodině literatury o šikaně.
- Jestliže se téma týká spíše hodnot, postojů a pocitů než pouze faktických znalostí. Například žáci diskutují o rasismu a nacionalismu.
- V případech, kdy je třeba, aby se žáci naučili utvářet si vlastní názory a posuzovat názory ostatních. Například studenti diskutují o důsledcích nezaměstnanosti.

Dobře vedené diskuze jsou zajímavé, aktivní a vytvářejí pro žáky bezpečné prostředí, ve kterém mohou sdělovat své názory. Žáci tak mají možnost, aby se poznali, a to je důležité pro to, aby se spolu cítili dobře.

Průběh diskuze

Učitel by měl mít vytvořen plán diskuze, kde si stanoví cíle, kterých chce dosáhnout. Pokud není diskuze naplánovaná, může sklouznout k bezúčelné ventilaci názorů.

1. I při diskuzi je třeba mít předem připravený seznam otázek, kterých se bude držet. Otázky jsou buď zjišťovací (odpovídáme na ně ano/ne) nebo doplňovací (odpověď je podrobnější a osobnější)
2. Žáky je třeba během diskuze správně rozsadit. Je vhodné, pokud si vidí do tváře, tedy v kruhu. Aby nedošlo k tomu, že průbojnější žáci ovládnou diskuzi, je dobré rozdělit třídu do skupin.
3. Je třeba žáky předem seznámit s podstatnými fakty, o kterých se bude diskutovat. Přitom učitel nedává najevo svůj názor.
4. Je nutné žáky podněcovat k odpovědím, a to jak verbálně, tak neverbálně a oceňovat jejich výkon.

5. Během diskuze je možné zavést ve skupině pravidla, které zaručí, že nikdo nebude nikoho přerušovat ani zesměšňovat. Pravidla musí být samozřejmě dodržována.
6. Na závěr je důležité shrnutí celé diskuze, aby žáci věděli, k čemu se vlastně došlo, a to v písemné podobě. (Petty, 1996, s. 167 – 173)

Při hledání nových řešení se osvědčuje **brainstorming** (burza nápadů), který vyžaduje od účastníků najít co nejvíc nápadů. Jde o kvantitu nikoli o kvalitu návrhů. Náměty se zapisují na tabuli, nikdo nesmí tyto myšlenky kritizovat, posmívat se jim, jelikož i zdánlivě nesmyslné nápady mohou být podnětem k racionálnímu řešení. Hodnocení návrhů se provádí s odstupem několika dnů. (Maňák, 1990, s. 43)

5.2 Problémové učení

Problémové učení tvoří základ všech aktivizačních metod. Učit problémově lze i v případě frontální výuky. Vhodné otázky zpestřují monotónní výklad učitele. Nejčastěji se využívají tyto problémové otázky:

Proč?	Jak bys vysvětlil/a?	Dokaž ...	Jak souvisí?
Čím se liší?	Urči ...	Jaký je rozdíl?	Co je příčinou?
Srovnej?	Popiš ...	Které znaky?	Jak lze použít?

Zdroj: Kotrba, Lacina, 2011, s. 99

Problémové vyučování vyžaduje od studentů *aktivitu, produktivní myšlení a samostatnost*. Je ovšem nezbytná silná *motivace*, studenti musí chtít řešit problém. Student si musí uvědomit, jaké informace má k dispozici a jaké potřebuje zjistit. Učitel musí učivo metodicky upravit, zjednodušit.

Při problémovém vyučování bude učitel chtít, aby student:

- doplnil neúplný text,
- uspořádal čísla, slova, věty, myšlenky,
- našel a opravil chyby v zadání,
- vyčlenil údaje, které do textu nepatří,
- zodpověděl záporně postavenou otázku,
- vymyslel větu, vyprávění, příklad,
- vybral správné řešení,
- zjistil důkaz k definici,

- navrhl možné řešení úlohy,
- spolupracoval se spolužáky,
- samostatně objevil problém, formuloval ho, uvedl hypotézy, zdůvodnil řešení.

(Kotrba, Lacina, 2011, s. 99-100)

Postup při řešení problémových úloh

1. **Vytvoření problémové situace** (vyvolává potřebu řešit problém)
2. **Analýza problémové situace** (spočívá v poznání známých a neznámých prvků a závislostí mezi nimi)
3. **Formulace problému** (problém se formuluje nejčastěji pomocí otázek)
4. **Řešení problému** (studenti hledají vazby mezi svými zkušenostmi, znalostmi a vnějšími podmínkami metodou pokus-omyl, na základě intuice nebo minulé zkušenosti)
5. **Verifikace řešení** (jde o ověření správnosti řešení problému porovnáním s modely, měřenými hodnotami, zadáním a omezujícími podmínkami)
6. **Zobecnění postupu řešení problému** (řešení se zobecňuje, aby bylo použitelné i pro jiné případy, dále dochází k procvičování a upevňování nových poznatků)

(Kotrba, Lacina, 2011, s. 100)

Metody problémového vyučování

1. Skupinové řešení problému

Studenti řeší stejný problém ve skupinkách, v plénu zástupci jednotlivých skupin přednesou svá řešení, na závěr probíhá shrnutí všech řešení.

2. Individuální řešení problému

- **Analýza případové studie** (jde o didakticky upravený případ skutečné události, který má více než jedno řešení)
- **Metody heuristické** (metody samostatného řešení problému, student využívá své znalosti a dovednosti pro objevení nových poznatků)
- **Metoda černé skříňky** (student zná pouze vstupy a výstupy, má zjistit, odhadnout, vydedukovat, co způsobilo změny, tzn. zjistit funkční část mechanismu, např. student zná pouze zadání a výsledek příkladu, neví ovšem, jakým způsobem učitel došel k výsledku)
- **Metoda konfrontace** (student zná dvě věrohodné a správné teorie, jeho úkolem je dokázat správnost obou teorií)

- **Metoda paradoxů**
- **Úloha samostatně sestavovaná** (práce s textem, volné psaní, tvorba myšlenkových map, písemné práce)
- **Úloha na předvídání**
(Kotrba, Lacina, 2011, s. 100 - 115)

5.3 Metody situační

Situační metody představují postupy, při nichž se vychází z nějaké konkrétní situace, kterou je nutno řešit a nejsou k dispozici všechny potřebné informace pro její řešení. K rozhodování dochází často v rizikových podmínkách. Přitom má úloha zpravidla více řešení a často vyžaduje komplexní přístup a vědomosti z různých předmětů.

Studentům je situace zprostředkována několika možnými způsoby:

1. **Textová podoba** (příběh, popis konkrétní situace, odborný článek, úryvek z knihy)
2. **Audio ukázka** (nahrávka rozhovoru, analýza hudební skladby, ukázka poezie, namluvený příběh, popis konkrétní situace)
3. **Video ukázka** (odborně zaměřené filmy, zahrané scény z firemního prostředí, reklamy, firemní prezentace)
4. **Počítačová podpora** (pomocí webových stránek s textem, fotografiemi, videem, powerpointové prezentace, výukové programy)

(Kotrba, Lacina, 2011, s. 142 - 144)

Maňák (1990, s. 44) uvádí mezi situačními metodami například případovou metodu a projektové metody. **Případová metoda** se hodí především na praxi orientovaný výcvik. Měla by sloužit jako vzor pro ostatní případy. Používá se například ve výchově právníků, vedoucích pracovníků a lékařů. Analýzu i řešení případu je nutno posuzovat nejen z hlediska řešené situace, ale také vzhledem ke sledovaným obecnějším pedagogickým cílům.

U **projektové metody** jde o to, aby žáci samostatně získávali vědomosti a dovednosti pro řešení určitých problémů v praxi. Práce na projektu umožňuje žákům dozvědět se mnoho o svých vlastních schopnostech a tím přispívá k rozvoji žákovy osobnosti. (Maňák, 1990, s. 44) Žáci si mohou procvičit schopnost učit se, schopnost řešit problémy, schopnost samostatnosti. Projekty se mohou plnit individuálně, většinou

však ve skupině. Jsou náročné na přípravu a čas učitele. Je nutné stanovit si cíle, čeho chceme dosáhnout, zvážit, zda máme vhodné podmínky pro plnění úkolů, zda jsou žáci schopni pracovat samostatně nebo budou potřebovat pomoc starších žáků, naplánovat činnosti a jednotlivé úkoly, které mohou být ještě v případě potřeby rozděleny na menší úkoly. Činnosti a úkoly musí být zajímavé, různorodé, dobře formulované a především dosažitelné. (Petty, 1996, s. 213 – 221)

Projekt může mít mnoho podob (výstava výrobků, modelů, kreseb, literárních prací, fotografií, interview).

Průběh řešení projektu

1. Stanovení cíle projektu (má motivační funkci pro studenty)
2. Vytvoření plánu řešení (jde o přesný odhad materiálu, kalkulaci nákladů, odpovědnosti, plánu prací, prezentace výsledků, plán řešení by měl být veřejně přístupný)
3. Realizace plánu (snaha o dosažení očekávaných výsledků – vyhledávání informací, zjišťování materiálů, provádění pozorování, měření, organizace exkurzí, interview, pořizování dokumentace, přepracování neúspěšných akcí)
4. Vyhodnocování projektu (sebekritika, objektivní posouzení přínosu jednotlivých řešitelů, zveřejnění výsledků)

(Kotrba, Lacina, 2011, s. 156 - 157)

5.4 Metody inscenační

Mají blízko k didaktickým hrám, jelikož jde o hraní zvolených nebo přidělených rolí. Žáci se vžívají při hře do své role a tím se snaží najít řešení určitého problému. Inscenace se hrají buď dle předepsaného scénáře, tzv. strukturované, nebo bez rozpisu rolí, tzv. nestrukturované. Využívají se při rozboru literárních děl, ve výuce cizího jazyka, při přípravě na budoucí povolání, například učitel. (Maňák, 1990, s. 45)

Při využívání inscenačních metod se vychází z přímé zkušenosti, žáci se naučí více tím, že si danou situaci zahraje, než když mu je pasivně zprostředkována. Jde o emotivní prožitky, získávání postojů a osvojení vhodných způsobů reagování v určitých životních situacích. Při využití inscenace je pedagog jakýmsi režisérem, žáci jsou účinkující, kteří dostanou svou roli, ta nesmí být rozvedena do dialogů, je třeba navodit správnou

atmosféru pro realizaci inscenace a vytvořit kladný postoj studentů k hraní inscenace. Po výstupu studentů je třeba provést rozbor a vyhodnocení inscenace, lze také celou inscenaci nahrávat. (Kotrba, Lacina, 2011, s. 147 - 154)

5.5 Didaktické hry

Prostřednictvím didaktických her mohou žáci řešit i značně složité problematické situace, jelikož hra na ně působí motivačně až soutěživě. Nevýhodou didaktické hry je, že příprava na ni je náročná, a to především z hlediska pedagogického záměru. Vždy je třeba hru předem vyzkoušet, žáci musí být seznámeni s obsahem hry, jinak hrozí nebezpečí, že se nedosáhne výchovně vzdělávacího záměru. (Maňák, 1990, s. 44 - 45)

Didaktická hra se může odehrávat v učebně, tělocvičně, na hřišti, v přírodě. Její předností je stimulační náboj, jelikož probouzí zájem a zvyšuje angažovanost žáků na činnostech, podněcuje jejich tvořivost, spolupráci a soutěživost, nutí je zapojovat životní zkušenosti, poznatky a dovednosti. (Průcha, 1995, s. 48)

Metodická příprava hry

1. Vytyčení cílů hry
2. Diagnóza připravenosti studentů
3. Ujasnění pravidel hry
4. Vymezení úlohy vedoucího hry
5. Stanovení způsobu hodnocení
6. Zajištění vhodného místa
7. Příprava pomůcek, materiálu, rekvizit
8. Určení časového limitu hry

5.6 Mentální mapování

Myšlenková mapa (mentální mapa) má hlubokou historii. V myšlenkové mapě jde o zapojení do učení obou hemisfér, o grafické uspořádání myšlenek, do popředí se dostávají vzájemné vztahy mezi pojmy. Mentální mapování usnadňuje logické uspořádání znalostí, poskytuje celkový nadhled na osvojovanou problematiku, učí systémově myslet a vytváří názornou síť vztahů.

Myšlenkové mapy lze využít například při psaní poznámek, při přípravě přednášky, při řešení různých problémů, při opakování učiva apod. *„Myšlenková mapa vede k rozvoji myšlení, neboť zobrazená síť údajů a pojmů postihuje jejich logickou strukturu. Při tvorbě myšlenkové mapy se obvykle postupuje tak, že se nejdříve do středu použité plochy umístí hlavní téma, k němuž se postupně připojují další související údaje. Jejich vztah k ústřednímu tématu se vyznačuje pomocnými čarami, šipkami apod. Přínosné je používat též různé symboly, obrázky, značky, barvy. Vyžaduje se stručnost textu, výrazová přesnost a účelnost všech použitých prostředků. Stále častěji se k mentálnímu mapování používá počítačů. S nácvikem této aktivizační metody lze začít už v elementární škole.“*

(<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/O/14483/AKTIVIZUJICI-VYUKOVE-METODY.html/>)

6. MATERIÁLNÍ DIDAKTICKÉ PROSTŘEDKY VÝUKY

Učební pomůcky patří mezi základní didaktické prostředky vedle materiálních prostředků a vybavení škol a učeben. Učební pomůcky plní ve výchovně vzdělávacím procesu důležité funkce, ať už se jedná o rozvoj vnímání, pozornosti, myšlení, usnadnění komunikace, pochopení sdělovaných obsahů, působení na celkový rozvoj žáka. V některých případech je učitel nucen vyrábět si učební pomůcky sám. Záleží na vyučovaném předmětu, ale také věku žáka. Jedná se například o fotografie či filmy. (Maňák, 1990, s. 50, 55 - 56)

Základní učební pomůcky:

1. Skutečné předměty (přírodniny, preparáty, výrobky)
2. Modely (statické nebo dynamické)
3. Obrazy, symbolická zobrazení, statická projekce (diaprojekce, epiprojekce, zpětná projekce), dynamická projekce (film, televize, video)
4. Zvukové pomůcky (hudební nástroje, CD)
5. Dotykové pomůcky (reliéfové obrazy, slepecké písmo)
6. Literární pomůcky (učebnice, příručky, atlasy, texty)
7. Programy pro vyučovací automaty a počítače (Maňák, 1990, s. 50, 55 - 56)

Jedním ze základních didaktických prostředků pro komunikaci je **počítač**. Lze jej využít, jak při frontální výuce, tak pro individuální práci žáka, a to pro osvojování vybraného učiva, testování dosažených výsledků, počítačových her. Řízení výuky učitelem se realizuje zprostředkovaně pomocí počítačového programu. Počítač může ovšem svou funkci plnit pouze tehdy, pracuje-li na základě metodiky správně vytvořených programů. **Televize a video** zpracovává učivo stanovené osnovami pro daný ročník školy a jeho posláním je nejen informovat, ale především učit. Lze rozlišit několik typů televizních výukových pořadů: instrukční, motivační, výkladový, shrnující, examinační, dokumentární, hraný, animovaný, jako vstup do vyučovací hodiny, návod ke cvičení, výukový kurz, pořad komponovaný, stříhaný, přetočený film aj. Není ovšem vždy účelné volit videopořad, který může vést k pasivitě žáka. Proto je v některých případech efektivnější zvolit jiné didaktické prostředky. (Maňák, 1990, s. 76 – 79)

Další pomůcky, které učitel využívá, jsou například CD, videokazety, DVD, průsvitné folie, počítačové programy, interaktivní tabule, magnetická tabule, flipchart, dataprojektor, simulační materiály. Například *simulační hra*, při níž hráči (žáci) vstupují

do fiktivní situace a řeší nějaký momentálně fiktivní problém, který však mívá obvykle velmi reálné jádro. Fiktivní problém je blízký nějakému skutečnému problému.

Jedná se o pomůcky, se kterými musí učitel umět pracovat. Je proto důležité předem se připravit i na použití těchto pomůcek a neztrácet čas určený na výuku hledáním postupu připojování dataprojektoru.

Učitel si často vytváří pracovní pomůcky sám. Je důležité si uvědomit, kolik času a úsilí tato činnost stojí a rozmyslet si, zda není možné některé pomůcky zakoupit. Pracovní pomůcky by měly být kvalitně provedené, musí mít dobrou grafickou úpravu, neměly by obsahovat přemíru informací, měly by být pro žáky zajímavé. Učitel si může sám vytvářet pracovní listy, kartičky s úkoly, kreslené obrázky. Na tvorbě některých pomůcek může využít také pomoc žáků, a to například vyhledáváním informací, jejich zapisováním, zakreslováním, vystřihováním. (Kyriacou, 2008, s. 42 a s. 59 - 61)

Zvláštní úlohu při využití aktivizujících metod plní didaktická technika, například videozáznamy při inscenačních metodách či počítače. (Maňák, 1990, s. 45)

II METODOLOGICKÁ ČÁST

7. DIDAKTICKÉ ZPRACOVÁNÍ TÉMATU:

VYUŽITÍ AKTIVIZAČNÍCH METOD VE VÝUCE PŘEDMĚTU SOCIÁLNÍ PÉČE

Škola:	Střední odborná škola a Střední odborné učiliště řemesel v Kutné Hoře
Studijní obor:	Sociální činnost
Předmět:	Sociální péče
Počet hodin:	6
Ročník:	Druhý
Tematický celek:	Sociální péče
Téma:	Standardy kvality sociálních služeb
Forma výuky:	Kombinovaná vyučovací hodina, odborná exkurze

Cíle vyučovací hodiny:

- Student je schopen charakterizovat základní pojmy týkající se sociálních služeb a standardů sociálních služeb
- Student se orientuje v legislativě sociální oblasti
- Student si rozšíří povědomí o poskytovaných sociálních službách v regionu
- Student si procvičí jednání s druhými lidmi a komunikační schopnosti
- Student respektuje práva a osobnost druhých lidí

Organizační forma:

Kombinovaná vyučovací hodina - frontální výuka, skupinová výuka.

Vyučovací metoda:

Výklad formou powerpointové prezentace, aktivizační metody - myšlenková mapa, práce s textem, nedokončené věty, křížovka, diskuze, diskuzní pavučina, puzzle, metodika organizace, videozáznam, odborná exkurze, skupinová práce, inscenační hra

Rozvíjené mezipředmětové vztahy:

Sociální politika: funkce sociální politiky ve společnosti, zásadní oblasti sociální politiky;

Ekonomika: systém sociálního a zdravotního pojištění, zákonné a smluvní pojištění, osobní finance;

Informační a komunikační technologie: vyhledávání informací z oblasti sociálních služeb a zabezpečení;

Technika administrativy a korespondence: manipulace s písemnostmi, žádosti;

Právo: platné právní předpisy v aktuální době na území našeho státu, zdravotně-sociální právo;

Sociální praxe: pomoc uživatelům sociálních služeb, základní poradenství.

Didaktické pomůcky:

PC, dataprojektor, pracovní listy, metodika organizace, tabule, videozáznam

Klíčové kompetence:

Kompetence komunikativní - formulovat své myšlenky srozumitelně a souvisle, v písemné i ústní podobě, dodržovat jazykové a stylistické normy i odbornou terminologii, vyjadřovat a vystupovat v souladu se zásadami kultury projevu a chování, při komunikaci s klientem akceptovat jeho individuální potřeby a schopnosti;

Kompetence personální a sociální - posuzovat své fyzické a duševní schopnosti při péči o klienta, odhadovat důsledky svého jednání a chování v různých situacích, spolupracovat v týmu na řešení problémů, kriticky zvažovat názory, postoje a jednání jiných lidí;

Občanské kompetence a kulturní povědomí - dodržovat zákony a normy vztahující se k péči o klienta, respektovat práva a osobnost druhých lidí, vystupovat proti nesnášenlivosti, xenofobii a diskriminaci, jednat v souladu s morálními principy a zásadami společenského chování, zajímat se aktivně o politické a společenské dění u nás a ve světě;

Kompetence k pracovnímu uplatnění - mít odpovědný postoj k vlastní profesní budoucnosti, uvědomovat si význam celoživotního učení a být připraven přizpůsobovat se měnícím se pracovním podmínkám, mít přehled o možnostech uplatnění na trhu práce v daném oboru.

.

Odborné kompetence dle ŠVP:

Zajišťování sociálních služeb – znát povinnosti poskytovatelů sociálních služeb, znát legislativu v sociální oblasti, mít přehled o podmínkách poskytování sociálních služeb, provádění krizových intervencí a základního sociálního poradenství, podílení se na sociálních diagnostikách a sociální prevenci, ovládání administrativních a správních postupů souvisejících s poskytováním sociálních služeb, vedení příslušné dokumentace a práce s právními i jinými zdroji odborných informací

Poskytování přímé pomoci klientům sociálních služeb - pomoc mobilním a imobilním klientům v rezidentském i domácím prostředí při zajišťování základních životních potřeb, pomoc klientům při zajišťování chodu domácnosti včetně nákupů a běžných služeb, pomoc rodinám v péči o dítě nebo dospělou osobu se zdravotním nebo mentálním postižením, samostatné zajišťování péče o dítě do tří let věku v denním režimu

Podporování klientů v soběstačnosti a aktivizaci – realizovat činnosti potřebné pro vytváření a udržování soběstačnosti klienta, jeho fyzické i psychické kondice, společenských a pracovních návyků, připravovat plány a projekty zaměřené na rozvíjení osobnosti, sociální aktivizaci a vyplňování volného času, uplatňovat při práci s klienty vhodné pedagogické strategie

Dbání na bezpečnost a ochranu zdraví při práci – chápat bezpečnost práce jako nedílnou součást péče o zdraví své i spolupracovníků i jako součást řízení jakosti a jednu z podmínek získání či udržení certifikátu jakosti podle příslušných norem, znát a dodržovat základní právní předpisy týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární prevenci, být vybaven vědomostmi o zásadách první pomoci při náhlém onemocnění nebo úrazu.

Usilovat o nejvyšší kvalitu své práce, výrobků nebo služeb - chápat kvalitu jako významný nástroj konkurenceschopnosti a dobrého jména podniku, dodržovat

stanovené normy (standardy) a předpisy související se systémem řízení jakosti zavedeným na pracovišti, dbát na zabezpečování parametrů (standardů) kvality procesů, výrobků nebo služeb, zohledňovali požadavky klienta (zákazníka, občana).

Jednat ekonomicky a v souladu se strategií udržitelného rozvoje – znát význam, účel a užitečnost vykonávané práce, její finanční, popř. společenské ohodnocení, zvažovat při plánování a posuzování určité činnosti (v pracovním procesu i v běžném životě) možné náklady, výnosy a zisk, vliv na životní prostředí, sociální dopady, efektivně hospodařit s finančními prostředky, nakládat s materiály, energiemi, odpady, vodou a jinými látkami ekonomicky a s ohledem na životní prostředí.

7.1 Příklad struktury kombinované hodiny

Organizační část hodiny:

- Pozdrav se studenty
- Kontrola třídy
- Kontrola docházky a zápis do třídní knihy
- Seznámení studentů s novým tématem
- *Časová dotace: 5 minut*

Zhodnocení stavu individuální přípravy žáků

- Prověření probraného učiva z minulé hodiny
- Klasifikační zkoušení (didaktický test)
- *Časová dotace: 5 minut*

Expoziční část hodiny:

- Plynulé navázání na předchozí téma
- Formulace výchovně - vzdělávacích cílů
- Využití metod a didaktických pomůcek vztahujících se ke stanovenému cíli hodiny
- *Časová dotace: 20 minut*

Fixační část hodiny:

- Ověřovací otázky
- Zadání domácího úkolu
- *Časová dotace: 10 minut*

Závěr hodiny:

- Zhodnocení splnění stanovených cílů hodiny
- Zhodnocení vzájemné spolupráce třídy
- Individuální pochválení či napomenutí studentů
- Rozloučení se studenty
- *Časová dotace: 5 minut*

7.2 Harmonogram předmětu sociální péče

Téma: Standardy kvality sociálních služeb

1. hodina	Výklad formou prezentace, křížovka, myšlenková mapa, nedokončené věty
2. hodina	Výklad formou prezentace, puzzle, diskuze, odpovědi na otázky
3. hodina	Odborná exkurze - Rytmus Kutná Hora - účast na aktivitách organizace (náhled na konzultaci, náhled na kurzu Vaření)
4. hodina	
5. hodina	Diskuzní pavučina – proběhlá exkurze, videozáznam, inscenační hra
6. hodina	Opakování, závěrečný didaktický test, zhodnocení

Cílem odborné exkurze je rozšířit studentům povědomí o poskytovaných sociálních službách v regionu, získat zkušenosti s prací s lidmi s mentálním postižením, procvičit si komunikační dovednosti.

8. UČEBNICOVÝ TEXT

Standardy kvality sociálních služeb (Bednář, 2011)

Pojmy: kvalita, standardy kvality, sociální služby, dobrá praxe, standardy procedurální, standardy personální, standardy provozní, poslání, cíle, zásady

Pojem „kvalita“

Kvalita v sociálních službách nerovná se standardy kvality, resp. nejsou to jen standardy kvality. Kvalita je pojem daleko širší - viz obecné modely hodnocení kvality. Standardy kvality sociálních služeb z těchto modelů čerpají inspiraci a tyto modely, zejména EFQM (European Foundation for Quality Management) se do nich promítají. Nelze proto dobře porozumět standardům kvality bez alespoň základní znalosti kvality a metod jejího zavádění a hodnocení.

Kvalita se odvozuje od latinského „qualis“ = jaký, tzn. "jaké povahy“, odtud také jakost, která ovšem není zcela totožná s kvalitou.

Kvalita je výsledkem mezi očekáváním a výkonem.

Kvalita = Výkon/Očekávání = 1 (ideální hodnota)

ISO 9002:

Kvalita je stupeň, na němž určitý souhrn inherentních znaků splňuje požadavky.

Evropská charta kvality (Paříž, 1998):

Kvalita je cílem snažení po dokonalosti, je metodou a způsobem podpory aktivní účasti pracovníků založená na angažovanosti a odpovědnosti každého jednotlivce.

Důvody kladení důrazu na kvalitu v hospodářské i neziskové sféře

- nedostatek resp. krácení finančních prostředků neziskovým organizacím,
- tvrdší regulační opatření (peníze, snaha ovlivňovat služby ze strany úřadů),
- zákonné předpoklady,
- vlastní / dobrovolná snaha zlepšit služby,
- snaha vyjít vstříc zákazníkům – uživatelům,
- tlak uživatelů,
- konkurence,

- nutnost definovat vlastní služby, struktura, podmínky pro zaměstnance,
- snaha a nutnost managementu dělat rychlá a správná rozhodnutí.

Sociální služby mají na rozdíl od komerční sféry **několik významných odlišností.**

Jsou to:

- financování z veřejných zdrojů,
- závislost na politických rozhodnutích,
- vazba na legislativu,
- častá intimní povaha těchto služeb,
- provázanost se sítěmi existujícími v místní komunitě,
- významná úloha rodiny či jiných neformálních společenství,
- etická a hodnotová dimenze.

Z těchto důvodů dochází v oblasti zajištění a zvyšování kvality sociálních služeb propojování profesních i komerčních přístupů.

Koncepty a metody programů zajišťujících kvalitu jsou navrženy tak, aby:

1. hodnotily kvalitu služeb,
2. stanovovaly, zda tyto služby odpovídají očekáváním uživatelů,
3. korigovaly nebo opravovaly jakékoliv chyby zjištěné průběhu procesu.

Zajištění kvality je zaměřeno na stanovené standardy a zahrnuje soustavný systém sledování, hodnocení a nápravy.

Kvalita v sociálních službách

Aktuální znění zákona o sociálních službách §2, odst. 2) zákona o sociálních službách:

„Rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost osob. Pomoc musí vycházet z individuálně určených potřeb osob, musí působit na osoby aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování. Sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležitě kvalitě takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob.“

Povinnosti poskytovatelů sociálních služeb dle § 88 zákona o sociálních službách:

- zajišťovat **dostupnost informací o druhu, místě, okruhu osob**, jimž poskytují sociální služby,
- **informovat zájemce** o sociální službu **o všech povinnostech**, které pro něho vyplývají ze smlouvy - srozumitelným způsobem,
- **vytvářet podmínky pro naplnění lidských i občanských práv**,
- **zpracovat vnitřní pravidla** zajištění poskytované sociální služby,
- **zpracovat vnitřní pravidla pro podávání a vyřizování stížností**,
- **plánovat průběh poskytování** sociální služby,
- **vést evidenci žadatelů** o sociální službu,
- **dodržovat standardy kvality sociálních služeb**,
- **uzavřít s osobou smlouvu** o poskytnutí sociální služby

Standardy kvality sociálních služeb

- vytvořeny pod vedením MPSV v průběhu let 2000 – 2002 zástupci odborné veřejnosti a poskytovatelů i uživatelů sociálních služeb
- roku 2006 byla publikována **prováděcí vyhláška č. 505/2006 Sb. zákona o sociálních službách** - částečně mění znění jednotlivých standardů a jejich kritérií
- platí pro všechny typy a druhy služeb, které lze (dle definice) považovat za sociální služby
- jsou rozděleny do **3 základních částí** – obsahují celkem **15 standardů**
- každý **standard je rozdělen do kritérií** – ta nám pomohou zjistit, zda je standard plněn – kritéria jsou měřitelná
- Měřitelnost kritérií je důležitá pro – poskytovatele, uživatele a jejich blízké, zájemce o sociální službu

Výsledné znění tedy ovlivnily tři oblasti zdrojů:

- Obecné modely hodnocení kvality (viz výše)
- Dobrá praxe
- Politické a společenské zadání

Dobrou praxí rozumíme souhrn odborných postupů, přístupů a metod. Vychází z důkladných znalostí problematiky vztahující se k dané oblasti. Např. není možné zpracovat kvalitní individuální plán pro člověka s mentálním handicapem, pokud zpracovatel neovládá potřebné komunikační dovednosti a nemá speciálně pedagogické znalosti, na jejichž základě je schopen dohodnout s uživatelem cíl a cestu k němu vedoucí. Podobně u člověka v těžké životní situaci hledajícího pomoc v azylovém domě musí sociální pracovník nejenom s ním navázat kvalitní kontakt, ale musí umět provádět účinnou intervenci. Přitom ovšem platí zásadní kritérium – výsledkem dobré praxe je taková služba, o které by zúčastněný člověk mohl říci: „Tuto službu bych v případě nutnosti využil sám, sem bych se nerozpokoval umístit své dítě či svého rodiče“.

Společenským a politickým zadáním rozumíme taková kritéria, která se promítly do obecného cíle sociálních služeb a do zásad a charakteristik, které standardy kvality musí naplňovat. Patří sem např. zachování lidské důstojnosti, aktivní působení, rozvoj samostatnosti, motivace, posilování sociálního začleňování, ochrana lidských práv.

Standardy jsou rozděleny do tří základních částí:

- 1) Procedurální**
- 2) Personální**
- 3) Provozní**

1) Standardy procedurální:

Standard č. 1: Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb

Standard č. 2: Ochrana práv osob

Standard č. 3: Jednání se zájemcem o sociální službu

Standard č. 4: Smlouva o poskytování sociální služby

Standard č. 5: Individuální plánování průběhu sociální služby

Standard č. 6: Dokumentace o poskytování sociální služby

Standard č. 7: Stížnosti na kvalitu nebo způsob poskytování sociální služby

Standard č. 8: Návaznost na další zdroje.

2) Standardy personální:

Standard č. 9: Personální a organizační zajištění sociální služby

Standard č. 10: Profesní rozvoj zaměstnanců

3) Standardy provozní:

Standard č. 11: Místní a časová dostupnost služby

Standard č. 12: Informovanost o službě

Standard č. 13: Prostředí a podmínky

Standard č. 14: Nouzové a havarijní situace

Standard č. 15: Zvyšování kvality sociální služby

Standard č. 1: Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb

Kritérium 1a

- Poskytovatel má písemně definováno a zveřejněno poslání, cíle a zásady poskytované sociální služby a **okruh osob**, kterým je určena, a to v souladu se zákonem stanovenými základními zásadami poskytování sociálních služeb, druhem sociální služby a individuálně určenými potřebami osob, kterým je sociální služba poskytována; podle tohoto poslání, cílů a zásad poskytovatel postupuje;

Kritérium 1b

- Poskytovatel vytváří **podmínky**, aby osoby, kterým poskytuje sociální službu, mohly uplatňovat **vlastní vůli** při řešení své nepříznivé sociální situace;

Kritérium 1c

- Poskytovatel má písemně zpracovány pracovní postupy zaručující řádný průběh poskytování sociální služby a podle nich postupuje;

Kritérium 1d

- Poskytovatel vytváří a uplatňuje vnitřní pravidla pro **ochranu osob před předsudky a negativním hodnocením**, ke kterému by mohlo dojít v důsledku poskytování sociální služby.

Standard č. 1: Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb

Kritérium 1a

- *Poskytovatel má písemně definováno a zveřejněno **poslání, cíle a zásady** poskytované sociální služby a **okruh osob**, kterým je určena, a to v souladu se zákonem stanovenými základními zásadami poskytování sociálních služeb, druhem sociální služby a individuálně určenými potřebami osob, kterým je sociální služba poskytována; podle tohoto poslání, cílů a zásad poskytovatel postupuje;*

Rozbor kritéria

Dobře formulované poslání odpovídá na tyto otázky:

- **Kdo** službu poskytuje
- **Kde** je služba poskytována
- **Komu** je služba poskytována
- **Jak** je služba poskytována
- **Co** je cílem služby, o co usiluje
- **Proč** je služba poskytována

Poslání je v písemné podobě a je zveřejněno na dostupném místě pro všechny (web, vyvěšeno na veřejném místě)

Zásady zveřejnění

- Více způsoby
- Dostupné široké veřejnosti i cílové skupině
- Jednotné znění (nemusí nutně znamenat stejné znění)

Komu je poslání určeno?

- Laické veřejnosti
- Odborné veřejnosti
- Zájemcům o službu
- Uživatelům
- Zaměstnancům
- Zřizovateli
- Donátorům

Dobře formulované poslání obsahuje:

- Hlavní účel organizace
- Potřeby, které uspokojujeme
- Pracovní filozofii
- Definování vize či cíle

Dobré poslání je:

- Tvořeno, resp. diskutováno celým týmem pracovníků
- Srozumitelné široké veřejnosti
- Je zveřejněné vždy ve stejném znění
- V souladu se zásadami zákona č. 108/2006 Sb.
- Pravdivé
- Je stabilní, mění se v klíčových okamžicích rozvoje organizace

Cíle

- Zařízení musí mít stanoveny dlouhodobé a z nich vycházející krátkodobé cíle, kterých chce dosáhnout.
- Stanovené cíle jsou důkazem, že zařízení neposkytuje své služby nahodile, ale plánovaně, že nestagnuje, ale vyvíjí se - stejně jako se vyvíjí potřeby jeho uživatelů
- Jsou v souladu s posláním a vedou k jeho naplnění.
- Můžeme si je představit jako úseky různých cest k dosažení poslání.
- Mohou se (a dokonce by se měly) s časem měnit

Cíle musí být **S.M.A.R.T.**, tedy:

- **Specifické** (konkrétní, určené pro dané zařízení, nikoliv obecné, neurčité)
- **Měřitelné**
- **Akceptovatelné** (přijatelné pro uživatele, pracovníky, veřejnost, zadavatele atd.)
- **Reálné** (musí být dosažitelné v dohledném časovém horizontu, zařízení musí mít podmínky pro jejich splnění)
- **Termínované**

Obecné zásady sociálních služeb:

- Autonomie a podpora nezávislosti
- Sociální začlenění/prevence vyloučení
- Respektování potřeb a individuální přístup
- Partnerství – spolupráce pracovníka a klienta
- Rovnost/nediskriminace
- Dostupnost /informační, místní, časová, finanční, psychologická)

Okruh osob

- Obecně se jedná o lidi v nepříznivé sociální situaci
- Každá jednotlivá sociální služba pak musí jasně vymezit uživatele, pro které je určena.

§ 91 zákona 108/2006 Sb. v platném znění:

(3) Poskytovatel sociálních služeb může odmítnout uzavřít smlouvu o poskytování sociálních služeb pouze, pokud

- a) neposkytuje sociální službu, o kterou osoba žádá, a to i s ohledem na vymezení okruhu osob v registru poskytovatelů sociálních služeb,
- b) nemá dostatečnou kapacitu k poskytnutí sociální služby, o kterou osoba žádá,
- c) zdravotní stav osoby, která žádá o poskytnutí pobytové sociální služby, vylučuje poskytnutí takové sociální služby; tyto zdravotní stavy stanoví prováděcí právní předpis, nebo
- d) osobě, která žádá o poskytnutí sociální služby, vypověděl v době kratší než 6 měsíců před touto žádostí smlouvu o poskytnutí téže sociální služby z důvodu porušování povinností vyplývajících ze smlouvy.

Vyhláška 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, v platném znění

Zdravotní stavy vylučující poskytování pobytových sociálních služeb

§ 36

Poskytnutí pobytové sociální služby se vylučuje, jestliže

- a) zdravotní stav osoby vyžaduje poskytnutí ústavní péče ve zdravotnickém zařízení,
- b) osoba není schopna pobytu v zařízení sociálních služeb z důvodu akutní infekční nemoci, nebo

c) chování osoby by z důvodu duševní poruchy závažným způsobem narušovalo kolektivní soužití; to neplatí, jde-li o poskytnutí pobytové sociální služby v domově se zvláštním režimem.

Podmínky pro poskytování sociálních služeb:

- Přizpůsobení služby potřebám klienta
- Využití jeho vlastních zdrojů
- Motivace k aktivnímu zapojení
- Možnost samostatně se rozhodovat je základním právem všech lidí; i uživatelé sociálních služeb musí mít možnost toto právo v maximální možné míře uplatnit.

Písemné zpracování pracovního postupu:

- zajistí, aby postup při poskytování služeb byl vůči všem uživatelům stejný a na nikoho nebo na nic se nezapomnělo
- písemná metodika umožňuje nezávislost služby na konkrétních pracovnících
- písemná metodika umožňuje kontrolu, revizi a aktualizaci
- písemná metodika chrání pracovníky, je jim ku pomoci

Příklad:

Soukromí – kontrolní otázky

- Když chce někdo z personálu vejít k vám na pokoj, zaklepe nejprve a čeká, až ho vyzvete?
- Stává se vám, že někdo z personálu k vám do pokoje vejde bez dovolení a otevírá okna?
- Uklízí personál vaše osobní věci?
- Dělá personál bez dovolení pořádek ve vaší skříni a zásuvkách?
- Máte možnost mít své osobní věci na bezpečném místě?
- Dosáhnete na své věci ve skříni?
- Můžete si kdykoli pozvat návštěvu na pokoj?
- Máte možnost být s tím, s kým chcete, o samotě?
- Máte od svého pokoje klíč?
- Musíte při úklidu odejít z pokoje?
- Jak se k vám dostává vaše pošta?

- Otevírá vám personál korespondenci?
- Zavírá personál dveře na toaletu vždycky, když pomáhá uživatelům?
- Dají se všechny dveře na toaletu a WC zamknout?
- Chodí do vašeho pokoje i jiní obyvatelé domova? Je to vždy s vaším svolením?
- Pokud nejste sám na pokoji, jsou k dispozici zástěny? Používá je personál?
- Vchází k vám noční služba automaticky bez dovolení?
- Můžete se koupat sám/sama?
- Můžete si vybrat, kdo z personálu vás vykoupe?
- Můžete odmítnout něčí péči?
- Máte pocit, že personál o některých obyvatelích nemluví pěkně či je pomlouvá?
- Můžete telefonovat o samotě?
- Je v každém pokoji zvonek pro přivolání personálu?
- Máte ve společných prostorách své místo, židli?
- Můžete ve společných prostorách měnit zasedací pořádek?
- Jsou k dispozici pomůcky, které podporují nezávislost obyvatel?
- Jakým způsobem je sbíráno špinavé prádlo?
- Stalo se vám, že jste někdy nedostal špinavé prádlo zpět?
- Staráte se o léky sám?
- Máte léky na bezpečném místě?
- Máte pocit, že vás někdo v domově omezuje?
- Můžete v domově kouřit?
- Můžete mít v pokoji alkohol?

Druh sociální služby

Sociální služby se dělí na:

- sociální poradenství
- služby sociální péče
- služby sociální prevence

Individuálně určené potřeby

Každý člověk je originál, každý má specifické potřeby. Úkolem pracovníků v sociálních službách je dokázat je rozpoznat a pracovat s nimi.

Kritérium 1b

- *Poskytovatel vytváří **podmínky**, aby osoby, kterým poskytuje sociální službu, mohly uplatňovat **vlastní vůli** při řešení své nepříznivé sociální situace;*

Naplnění požadavků plynoucích z tohoto kritéria vyžaduje:

- Přizpůsobení služby potřebám klienta
- Využití jeho vlastních zdrojů
- Motivace k aktivnímu zapojení

Vlastní volba

Možnost samostatně se rozhodovat je základním právem všech lidí; i uživatelé sociálních služeb musí mít možnost toto právo v maximální možné míře uplatnit.

Autonomie:

Schopnost vést život podle vlastních pravidel (zůstat pánem svého chování a způsobu života).

Autonomie a závislost na pomoci druhých se nevylučuje.

Čím je dotyčná osoba závislejší, tím je podíl účasti pomáhajícího větší, a naopak.

Tři podmínky k autonomii:

- mít schopnost sebeurčení
- chtít tuto schopnost uplatnit
- mít možnost autonomii uplatnit

Kritérium 1c

- *Poskytovatel má **písemně** zpracovány **pracovní postupy** zaručující řádný průběh poskytování sociální služby a podle nich postupuje;*

Proč pracovní postupy a proč písemně?

- Pouze písemně stanovené pracovní postupy (metodiky) zajistí, aby postup při poskytování služeb byl vůči všem uživatelům stejný a na nikoho nebo na nic se nezapomnělo.
- Písemná metodika umožňuje nezávislost služby na konkrétních pracovnících.
- Písemná metodika umožňuje kontrolu, revizi a aktualizaci.
- Písemná metodika chrání pracovníky, je jim ku pomoci.

Kdy vypracovat metodiku?

- Je-li nutná garance
- Je-li nutný jednotný postup všech zaměstnanců

Kritérium 1d

- *Poskytovatel vytváří a uplatňuje vnitřní pravidla pro ochranu osob před předsudky a negativním hodnocením, ke kterému by mohlo dojít v důsledku poskytování sociální služby.*

Předsudky a negativní hodnocení

- Kdo chodí do kontaktního centra pro uživatele drog, je feťák a grázl.
- Obyvatelé ústavu sociální péče jsou „mentálové“, zaostalí blbečci.
- Obyvatelé domova důchodců jsou nemohoucí staříci, kteří už jenom čekají na smrt.
- Bezdomovci jsou líní příživníci a patří do kriminálu.

Ochrana uživatelů

- Způsob oslovování, komunikace, chování ve vztahu k uživatelům
- Vytváření podmínek pro to, aby uživatelé služeb mohli žít jako ostatní lidé; rozvíjení schopností a dovedností, které jim umožní žít běžným způsobem života, důraz na sociální zapojování
- Informování veřejnosti, snaha odstranit předsudky a mýty, eliminovat negativní hodnocení
- Systematická práce s médii
- Nepoužívat odborné či nesrozumitelné pojmy
- Zdůrazňovat klady, sympatie, přednosti
- Používat příběhy

Nejčastější nedostatky:

Pracovníci nevědí, k čemu je poslání dobré, je formální, nic neříkající, pracovníci jej neznají, natož aby se s ním ztotožnili.

Cíle jsou nekonkrétní, neměřitelné a nehodnocené.

Zásady jsou formální, různí pracovníci si je vykládají různě.

Okruh osob je buď nejednoznačně, nebo naopak účelově formulován.

Mezi posláním a individuálními plány není souvislost.

Uplatnění vlastní vůle je pouze formální, týká se několika málo věcí.
 Pracovníci nechápou, k čemu jsou metodiky dobré.
 Popsaného mnoho papíru k ničemu.
 Pracovní postupy jsou na překážku, místo ku pomoci.
 Pracovní postupy nejsou dodržovány.
 Vnitřní pravidla pro ochranu před stigmatizací jsou formální, nejdou k podstatě věci,
 pracovníci nechápou, o čem jde a k čemu je to dobré.
 Služba stigmatizuje, aniž by si to uvědomovala, příp. „s tím se nedá nic dělat“.

Hodnocení

Vytvořit si svoji vizi v oblasti kvality sociálních služeb a profesní plán, jak dosáhnout vlastní vize	3 kredity
Vyhodnocení plánu skupinou a vlastní obhájení si vize	5 kreditů
Zúčastnit se jednání s uživatelem služby	5 kreditů
Didaktický test	5 kreditů

8.1 Použité aktivizační metody

1) Tajenka: Výsledek mezi očekáváním a výkonem

	1											
2												
			3									
			4									
		5										
6												
	7											

- 1) Základní právní normy přisuzované každému člověku (2 slova).
- 2) Vyjednávání o budoucí sociální službě a následná realizace konkrétních kroků mezi poskytovatelem služby a zájemcem o službu.
- 3) Měřítko, norma, kritérium, zásada
- 4) Právní dokument mezi dvěma anebo více stranami.
- 5) Pohnutka, která směřuje k cíli našeho jednání.
- 6) Fyzická nebo právnická osoba, která provozuje sociální službu a má k tomu oprávnění.
- 7) Osoba, které je poskytována sociální služba na základě dohody.

Pracovní pomůcky: pracovní listy

Postup: Studenti se rozdělí do skupinek po 2 – 3, společně doplňují správné pojmy do křížovky.

Při doplňování křížovky se opakují znalosti z předešlých hodin. S výsledkem tajenky lze dále pracovat pomocí myšlenkové mapy.

2) Myšlenková mapa – téma Kvalita

Pracovní pomůcky: tabule, křída

Postup: Učitel napíše na tabuli pojem KVALITA, který zakroužkuje, vybízí studenty k tomu, aby zapisovali na tabuli, co je k danému slovu napadne. Tato sdělení se rovněž zakroužkují a spojí s hlavním pojmem čarou. Pokud spolu nějak souvisí dílčí nápady, je možné čarami naznačovat také vztahy mezi nimi.

Ve třídě se rozvíjí schopnost spolupráce, tolerance, odpovědnost za svůj názor, adekvátní prosazení myšlenky před kolektivem.

3) Nedokončené věty:

- 1) Kvalita je výsledkem mezi očekáváním a
- 2) Pomoc v sociálních službách musí vycházet z osob.
- 3) Mezi povinnostmi poskytovatelů sociálních služeb patří dodržování
- 4) Standardy kvality jsou uvedeny v příloze prováděcí vyhlášky č., která je součástí zákona
- 5) Standardy kvality sociálních služeb jsou rozděleny do oblastí.
- 6) Jmenujte tyto oblasti:
- 7) Počet standardů sociálních služeb je
- 8) Jmenujte alespoň 5 standardů:

Pracovní pomůcky: PC, dataprojektor, powerpointová prezentace

Postup: Učitel má v powerpointové prezentaci napsané nedokončené věty týkající se daného tématu. Úkolem studentů je tyto věty doplnit. Při doplnění nesprávné odpovědi lze okamžitě zareagovat a látku dovysvětlit. Sami studenti mohou opravovat své spolužáky.

Po nedokončených větách může následovat diskuze.

4) **Puzzle – téma Příklad dobré praxe**

Dobrou praxí rozumíme souhrn odborných postupů, přístupů a metod. Vychází z důkladných znalostí problematiky vztahující se k dané oblasti. Např. není možné zpracovat kvalitní individuální plán pro člověka s mentálním handicapem, pokud zpracovatel neovládá potřebné komunikační dovednosti a nemá speciálně pedagogické znalosti, na jejichž základě je schopen dohodnout s uživatelem cíl a cestu k němu vedoucí. Podobně u člověka v těžké životní situaci hledajícího pomoc v azylovém domě musí sociální pracovník nejenom s ním navázat kvalitní kontakt, ale musí umět provádět účinnou intervenci. Přitom ovšem platí zásadní kritérium – výsledkem dobré praxe je taková služba, o které by zúčastněný člověk mohl říci: „Tuto službu bych v případě nutnosti využil sám, sem bych se nerozpakoval umístit své dítě či svého rodiče“.

Pracovní pomůcky: rozstříhané pracovní listy s textem na dané téma

Postup: studenti se rozdělí do skupinek po 2 – 3, spolupracují při skládání textu, následuje práce s textem – analýza, vysvětlení neznámých pojmů, diskuze.

5) **Odpovězte na otázky:**

- 1) Co má poskytovatel sociální služby písemně definované a zveřejněné?
- 2) Na jaké otázky odpovídá dobře formulované poslání organizace?
- 3) Jaké by měly být cíle poskytované sociální služby?
- 4) K čemu slouží písemné zpracování pracovního postupu poskytované sociální služby?
- 5) Jakým způsobem může poskytovatel sociální služby ochránit uživatele před předsudky a negativním hodnocením?

Pracovní pomůcky: PC, dataprojektor, powerpointová prezentace či pracovní listy

Postup: Při této aktivitě lze postupovat více způsoby. Buď učitel promítá otázky z powerpointové prezentace celé třídě, studenti pracují stejným způsobem jako u nedokončených vět. Nebo lze rozdat pracovní listy skupinám studentů či jednotlivcům, kdy odpovídají na otázky. Následuje kontrola správných odpovědí.

Otázky lze také použít v didaktickém testu.

6) Videozáznam – téma Jednání s uživatelem služby

Pracovní pomůcky: PC, DVD, dataprojektor

Postup: Studentům je promítán výukový film (metodika organizace Rytmus) na téma Jednání s uživatelem služby. Následuje diskuze, kde se rozebírají jednotlivé scény a zajímavé situace.

7) Inscenační hra – téma Jednání s uživatelem služby

Postup: Studenti se rozdělí do skupin po třech, každý zastává určitou roli. Mají dané časové rozmezí (max. 10 min), aby si připravili scénku na určité téma, kterou následně prezentují před třídou. Ve skupině je zastoupen pracovník organizace, kde bude jednání probíhat, zájemce o službu a rodinný příslušník zájemce o službu či jiná blízká osoba. Sehrané scénky jsou hodnoceny ostatními skupinami studentů.

8) Diskuzní pavučina – téma Jednání s uživatelem služby

Pracovní pomůcky: pracovní listy

Postup: Diskuze je využívána v průběhu jednotlivých aktivit. Pro diskuzi je vhodné využít metodu diskuzní pavučiny. Učitel rozdává pracovní listy s předepsanou tabulkou. Do jedné části tabulky se zaznamenávají argumenty pro odpověď ANO, do druhé části odpovědi NE. Každý žák si vymyslí alespoň tři argumenty pro ANO a tři pro NE. A to bez ohledu na své zásadní přesvědčení. Poté si vymění názory se sousedem. Potom studenti vytvoří čtveřice a postup se opakuje jako při práci ve dvojici. Na závěr se mají rozhodnout, zda se přikloní k odpovědi ANO nebo NE. Potom se rozdělí do dvou skupin a vymýšlejí argumenty, kterými podporují své stanovisko. Následně obě skupiny představí, co vymysleli. Následuje debata a je vyřčeno konečné stanovisko.

Při diskuzní pavučině je nutné korigovat studenty, nenechat je, aby skákali druhému do řeči, učitel musí studenty uklidňovat, jelikož se často diskuze neobejde bez emocí, je nutné dodržovat pravidla diskuze.

9) Odborná exkurze

Návštěva organizace Rytmus Benešov, o. p. s., pracoviště Kutná Hora.

Účast na konzultaci s uživatelem, zapojení se při kurzu vaření – asistence.

9. EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

Během pedagogické praxe bylo rozdáno celkem 30 dotazníků s návratností 27 dotazníků. Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, jaká je oblíbenost aktivizačních metod ve výuce na střední odborné škole v Kutné Hoře u studentů oboru Sociální činnost. Studentům je mezi 16 a 19 roky.

Hypotézy:

H1: *Studentům více vyhovuje výklad spojený s diskuzí než jen samotný výklad.*

H2: *Studenti chtějí zařazovat aktivizační metody do výuky každou hodinu.*

H3: *Studenti si nejčastěji představují pod pojmem aktivní vyučování hraní her.*

Studenti odpovídali na tyto otázky:

- 1) **Co si vybavíš, když se řekne škola?**
- 2) **Která výuka ti více vyhovuje? (možnosti)**
- 3) **Co má učitel udělat, aby se jeho výuka stala pro tebe zajímavější? (možnosti)**
- 4) **Co ovlivní tvou chuť učit se? (možnosti)**
- 5) **Jak často má učitel zařazovat hry, aby byla výuka pro tebe atraktivnější? (možnosti)**
- 6) **Ocenil/a bys během výuky hraní scének s tvými spolužáky? Scénky by obsahovaly dané téma učiva. (možnosti)**
- 7) **Myslíš si, že začínající učitelé vyučují zábavnějším, srozumitelnějším způsobem?**
- 8) **Urči jednu aktivitu, co doplní výuku tak, aby byla pro tebe zajímavější.**
- 9) **Co tě napadne pod názvem aktivní vyučování?**
- 10) **Dokážeš vysvětlit, proč někteří učitelé vyučují pořád stejně?**
- 11) **Jaká aktivita tě nejvíce bavila během dnešní výuky?**

Dotazník je tvořen jak z uzavřených, tak otevřených otázek s možností výběru odpovědi nebo doplnění další možnosti.

Studenti mohli vybrat jakékoliv množství odpovědí.

1) Co si vybavíš, když se řekne škola?

Vstávání	17
Kamarádi	17
Stres	13
Písemky	9
Učitelé	9
Vědomosti	8
Starosti	6
Námaha	5
Noční můra	3
Zábava	3
Vstávání	2
Ztráta času	2
Nechuť	2
Drogy	0
Velká budova	0

Nejčastěji si studenti vybavují pod pojmem škola vstávání, kamarádi a stres. Dalšími pojmy, které si studenti nejčastěji vybaví při slově škola, jsou písemky, učitelé, vědomosti a starosti.

2) Která výuka ti více vyhovuje?

Učitel spojí výklad s exkurzí	0
Nevím	0
Učitel používá PC techniku nebo jiné pomůcky	7
Učitel vykládá	0
Učitel vytvoří situace, které si žáci sehraji	0
Projekty	8
Výklad spojený s diskuzí	13
Jiný příklad - dopiš	0

Nejvíce studentům vyhovuje výuka prostřednictvím výkladu spojeného s diskuzí. Následují projekty, a pokud učitel využívá při výuce počítače.

3) Co má učitel udělat, aby se jeho výuka stala pro tebe zajímavější?

Legrace	13
Nic	0
Přátelská atmosféra	18
Změnit sám sebe	1
Dle tempa žáka	0
Nevím	0
Jiný příklad - dopiš	0

Studenti upřednostňují při výuce přátelskou atmosféru a legraci. V jednom případě studenti označili možnost, kdy by se měl učitel změnit sám.

4) Co ovlivní tvou chuť učit se?

Nevím	0
Dobré známky	10
Učivo budu potřebovat v profesi	10
Zábavné vyučování	7
Pohlaví/věk	1
Učitel a jeho vysvětlení látky	0
Jiný příklad - dopiš	0

Studenty motivují k učení se dobré známky, vědomí, že budou vědomosti potřebovat pro výkon profese a dále je motivuje zábavné vyučování. Pouze jeden student označil možnost, kdy ho ovlivní i pohlaví či věk učitele.

5) Jak často má učitel zařazovat hry, aby byla výuka pro tebe atraktivnější?

1x týdně	12
Nemusí zařazovat vůbec	2
Nevím	5
Každou hodinu	1
Hry mne nebaví	1
Jiný příklad - dopiš	0

Hry by si přálo zařadit 1x týdně do výuky celkem 12 studentů. Pouze 1 student by chtěl zařazovat hry každou hodinu a pouze 1 student přiznal, že ho hry nebaví.

6) Ocenil/a bys během výuky hraní scének s tvými spolužáky? Scénky by obsahovaly dané téma učiva.

Asi ano	0
Ano	3
Nevím	4
Ne	11
Nejspíš ne	6

Hraní scének během výuky odmítlo 11 studentů, pouze 3 studenti by hraní scének uvítalo.

7) Myslíš si, že začínající učitelé vyučují zábavnějším, srozumitelnějším způsobem?

Ano	5
Ne	16
Nevím	5

Začínající učitelé dle studentů nevyučují zábavnější a srozumitelnější formou.

8) Urči jednu aktivitu, co doplní výuku tak, aby byla pro tebe zajímavější.

Hry (kvízy, doplňovačky, kreslení)	12
Prezentace	9
Diskuze	5
Video	5
Názorné ukázky	1
Nelze určit	1

12 studentů by doplnilo výuku o hry, aby byla zajímavější, dále navrhuje prezentaci a diskuzi či video. 1 studentka ovšem uvedla, že „žádná zajímavá aktivita neexistuje“ a upozorňuje na to, že „*nikdy nelze zabavit všechny*.“

9) Co tě napadne pod názvem aktivní vyučování?

Hry	9
Nevím	7
Diskuze	4
Exkurze	3
Zábava	1

Pod názvem aktivní vyučování si 9 studentů představuje hraní her. Ovšem 7 studentů neví, co si pod tímto pojmem představit. Jedna studentka napsala, že „jde o to, že se během výuky neodbočí od dané látky.“ Další studentka si myslí, že „se učitel aktivně podílí na aktivitách, když se hraje hra, tak se aktivně zapojí.“ Studenti si také myslí, že aktivní vyučování je psaní si do sešitu celou hodinu.

10) Dokážeš vysvětlit, proč někteří učitelé vyučují pořád stejně?

Zaběhnutý způsob	12
Nevím	8
Jsou staří, nudní	6

Dle studentů mají učitelé zaběhnutý způsob výuky, podle kterého postupují, protože si myslí, že učí dobře, jsou na takovou výuku zvyklí. 6 studentů si myslí, že učitelé jsou staří a nudní. 1 studentka si myslí, že učitelé vyučují pořád stejně, protože „chtějí studenty dostat k maturitě“. 8 studentů neví, proč učitelé vyučují pořád stejně, vysvětlují to například tím, že „...si asi myslí, že čmárat na tabuli si něco, co my nechápeme a pak si to napíšeme do sešitu a z písemky dostaneme za 5, je asi dobrý.“

11) Jaká aktivita tě nejvíce bavila během dnešní výuky?

Křížovka	14
Doplňování vět	9
Odpovědi na otázky	12
Myšlenková mapa	7
Diskuze	16
Puzzle	12
Video	22
Inscenační hra	4

Z nabízených a proběhlých aktivit během výuky studenti nejvíce preferují video a diskuzi, naopak nejméně se líbí myšlenková mapa a hraní inscenační hry.

Shrnutí empirického šetření

Pomocí dotazníkového šetření jsem zjistila, že studenti střední odborné školy si nejčastěji spojují školu s pojmy vstávání, kamarádi a stres, písemky, učitelé, vědomosti a starosti. Nejvíce studentům vyhovuje výuka prostřednictvím výkladu spojeného s diskuzí. Potvrdila se mi tedy první hypotéza, ve které se domnívám, že studentům více vyhovuje výklad spojený s diskuzí než jen samotný výklad. Studenti jsou ovšem také zvyklí na využívání powerpointové prezentace a sami navrhuji využití prezentace jako zajímavější vyučování. Studenti si přejí při výuce přátelskou atmosféru a legraci. Motivací k učení jsou pro studenty dobré známky, potřebnost vědomostí pro profesi a dále je motivuje zábavné vyučování. Studenti si nejčastěji přejí zařadit do výuky aktivizační metody jednou týdně. Hypotéza, ve které se domnívám, že chtějí zařazovat aktivizační metody do výuky každou hodinu, se tedy nepotvrdila. Aktivizační metody znamenají pro studenty zařazení do výuky hraní her, čímž se potvrdila třetí hypotéza. Nejvíce se studentům líbí křížovky, kvízy, kreslení. Ovšem hraní scének během výuky studenti odmítají. Někteří studenti si naopak nedovedou představit, co znamená aktivní vyučování.

Studenti měli možnost zhodnotit, zda začínající učitelé vyučují zábavnější a srozumitelnější formou. S tímto tvrzením nesouhlasili. K výuce služebně starších učitelů se vyjádřili také dost kriticky. Uvedli, že učitelé používají již zaběhnutý způsob výuky, protože si myslí, že učí dobře a jsou na takovou výuku prostě zvyklí. Učitelé mají dle studentů jediný úkol: dostat je k maturitě. Studenti nekompromisně uvedli, že učitelé učí stále stejně proto, že jsou staří a nudní.

Z nabízených a proběhlých aktivit během výuky studenti nejvíce preferují video a diskuzi. Již během pedagogické praxe vítali pouštění filmů z internetu jako doplněk výuky. Další oblíbenou aktivitou je diskuze a křížovka. Naopak nejméně se líbí myšlenková mapa a hraní inscenační hry.

Závěr

Cílem vzdělávání je, aby studenti získali v průběhu školní docházky nejen soubor poznatků, ale také kompetence důležité pro život ve společnosti. Ať už se jedná o schopnost myslet, spolupracovat, respektovat ostatní či poznávat vlastní schopnosti a projevovat své city. Využití aktivizačních metod ve výuce spočívá v tom, že se ze studentů stávají myslící lidé, kteří mohou samostatně řešit stanovené problémy, obstojí v diskuzi, mají vyšší míru samostatnosti a odpovědnosti a dovedou spolupracovat s pedagogem, což vede k vyšší efektivitě výuky. Záleží ovšem i na kvalitě učitele. Dobrý učitel umí naslouchat svým žákům. Dokáže citlivě reagovat v aktuální pedagogické situaci. Je schopen vnímat své žáky i prostor, ve kterém vyučuje. Dokáže využít svého hlasu, sluchu i zraku při výuce. Podporuje aktivitu svých studentů ve výuce. Pro pedagoga je náročné zapojit všechny studenty do aktivní výuky, a to především pokud využívá direktivní postupy. Přesto anebo právě proto je důležité studenty vhodně motivovat a inspirovat.

Cílem závěrečné práce bylo upozornit na důležitost využití aktivizačních metod ve vzdělávání pro dosažení vzdělávacích cílů a vytvořit metodický námět pro zefektivnění vzdělávacího procesu, a to za pomoci práce s textem, diskuzní metody a inscenační hry. V průběhu pedagogické praxe, kdy jsem část své metodiky testovala, se ukázalo, že studenti aktivně spolupracují, pokud jsou zapojeni do vzdělávacího procesu pomocí aktivizačních metod, jako jsou křížovky, myšlenkové mapy, nedokončené věty či diskuze. Sami studenti upozornili na tento fakt v dotazníkovém šetření. Nevýhodou aktivizačních metod je jejich časová náročnost, ať už na přípravu či následnou realizaci. Je proto vhodné zapojovat do přípravy i samotné studenty, například tvorbou referátů na dané téma, či se mohou sami aktivně podílet na vymýšlení a tvorbě aktivit.

Aktivizační metody nejsou všemocné, mají své hranice a překážky, měly by ovšem být součástí tradiční výuky.

Zdroje literatury:

BADEGRUBER, B. *Otevřené učení ve 28 krocích*. 2. vyd. Praha: Portál, 1994. – s. 118. ISBN 80-7178-137-1

BEDNÁŘ, M. *Standardy kvality sociálních služeb. Sociální politika, 2. ročník*. Olomouc: CARITAS – VOŠ sociální Olomouc, 2011. – s. 77.

BENDL, S., KUCHARSKÁ, A., MARKOVÁ, K., MOJŽÍŠOVÁ, J., PAVLIŠOVÁ, J., SYŘIŠTĚ, I., VIKTOROVÁ, I., SMETÁČKOVÁ, I., VALENTOVÁ, L., HADJ MOUSSOVÁ, Z., PAVELKOVÁ, I., HRÍBKOVÁ, L., ŠTĚCH, S., SLAVÍK, J., MARÁDOVÁ, E., *Kapitoly ze školní pedagogiky a školní psychologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008. – s. 236. ISBN 978-80-7290-366-5

ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, dotisk, 1997. 415 s. ISBN 80-7068-070-9.

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. – s. 656. ISBN 80-7178-463-X

ČERVENKOVÁ, I. *Výukové metody a organizace vyučování*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013. – s. 153. ISBN 978-80-7464-238-8

FENSTERMACHER, G. D. *Vyučovací styly učitelů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. – s. 124. ISBN 9788073674717

FISHER, R. *Učíme děti myslet a učit se. Praktický průvodce strategiemi vyučování*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. – s. 172. ISBN 80-7178-966-6

FRYJAUFOVÁ, E. *Naučte své dítě efektivnímu učení*. 1. vyd. Praha: Computer Press, a. s. 2006. – s. 94. ISBN 978-80-251-1481-0

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. – s. 208. ISBN 80-85931-79-6.

GRECMANOVÁ, H., URBANOVSKÁ, E. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007. - s. 180. ISBN 80-85783-73-8

- GRECMANOVÁ, H., URBANOVSKÁ, E., NOVOTNÝ, P. *Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2000. – s. 159. ISBN 80-85783-28-2
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. – s. 265. ISBN 978-80-247-1369-4
- KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. – s. 152. ISBN 978-80-7367-712-1
- KOTRBA, T., LACINA, L. *Aktivizační metody ve výuce. Příručka moderního pedagoga*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. – s. 185. ISBN 978-80-87474-34-1
- KOTRBA, T., LACINA, L. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu, 2007. – s. 188. ISBN 978-80-87029-12-1
- KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. 3. vyd. Praha: Portál, 2008. – s. 155. ISBN 978-80-7367-434-2
- LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-205-X.
- MAŇÁK, J. *Nárys didaktiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1990. – s. 104. ISBN 80-210-1124-6
- MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. – s. 219. ISBN 80-7315-039-5
- PASH, M., GARDNER, T. G., SPARKS-LANGEROVÁ, G., STARKOVÁ, A. J. MOODYOVÁ, CH. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině: jak pracovat s kurikulem*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. – s. 416. ISBN 80-7367-054-2
- PETTY, G. *Moderní vyučování: praktická příručka*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. – s. 384. ISBN 80-7178-070-7
- PODLAHOVÁ, L. *První kroky učitele*. 1. vyd. Praha: Triton, 2004. – s. ISBN 80-7254-474-8
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. – s. 292. ISBN 80-7178-029-4

SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 1999. – s. 252. ISBN 80-85866-33-1

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. – s. 456. ISBN 978-80-247-3357-9

ZORMANOVÁ, L. *Obecná didaktika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. – 240. ISBN 978-80-247-4590-9

Legislativa

ŠKOLSKÝ ZÁKON (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyš. odb. aj. vzdělávání) ve znění ve znění účinném od 1. 1. 2013, naposledy novelizován zákonem č. 370/2012 Sb. Dostupný na:

<http://www.pracepropravniky.cz./zakony/skolsky-zakon-uplne-zneni>, ze dne 9. 7. 2014

<http://www.novamaturita.cz/skolsky-zakon-a-vyhlaska-1404033137.html>, ze dne 20. 11. 2014

VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ. Dostupné na:

<http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari>, ze dne 9. 7. 2014

Internetové zdroje

AKTIVIZUJÍCÍ VÝUKOVÉ METODY. Dostupné na:

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/o/14483/AKTIVIZUJICI-VYUKOVE-METODY.html>, ze dne 24. 6. 2014

MODERNÍ METODY VÝUKY. Dostupné na:

<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=3809&PHPSESSID=38295fccb13e3a478a422125dbb43964>, ze dne 24. 6. 2014

SIMULAČNÍ MATERIÁL PRO VÝUKU. Dostupné na:

http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/S/SIMULACE,_SIMULA%C4%8CN%C3%8D_HRA, ze dne 14. 7. 2014

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM, SOCIÁLNÍ ČINNOST – 71-41-M/01. Dostupné na:

<http://www.msmt.cz/file/23368>, ze dne 31. 1. 2015

Přílohy

- 1) Křížovka s tajenkou
- 2) Nedokončené věty
- 3) Odpovězte na otázky

1) Křížovka s tajenkou

Tajenka: **Výsledek mezi očekáváním a výkonem**

	1	L	I	D	S	K	Á	P	R	Á	V	A
2	P	L	Á	N	O	V	Á	N	Í			
			3	S	T	A	N	D	A	R	D	
			4	S	M	L	O	U	V	A		
		5	M	O	T	I	V	A	C	E		
6	P	O	S	K	Y	T	O	V	A	T	E	L
	7	U	Ž	I	V	A	T	E	L			

- 1) Základní právní normy přisuzované každému člověku (2 slova).
- 2) Vyjednávání o budoucí sociální službě a následná realizace konkrétních kroků mezi poskytovatelem služby a zájemcem o službu.
- 3) Měřítko, norma, kritérium, zásada
- 4) Právní dokument mezi dvěma anebo více stranami.
- 5) Pohnutka, která směřuje k cíli našeho jednání.
- 6) Fyzická nebo právnická osoba, která provozuje sociální službu a má k tomu oprávnění.
- 7) Osoba, které je poskytována sociální služba na základě dohody.

2) Nedokončené věty

- 1) Kvalita je výsledkem mezi očekáváním a **výkonem**.
- 2) Pomoc v sociálních službách musí vycházet z **individuálně určených potřeb** osob.
- 3) Mezi povinnosti poskytovatelů sociálních služeb patří dodržování **standardů kvality sociálních služeb**.
- 4) Standardy kvality jsou uvedeny v příloze prováděcí vyhlášky č. **505/2006 Sb.**, která je součástí zákona **108/2006 Sb., o sociálních službách**.
- 5) Standardy kvality sociálních služeb jsou rozděleny do **3** oblastí.
- 6) Jmenujte tyto oblasti: **Standardy procedurální, standardy personální, standardy provozní**.
- 7) Počet standardů sociálních služeb je **15**.
- 8) Jmenujte alespoň 5 standardů:

Např. **Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb**

Ochrana práv osob

Jednání se zájemcem o službu

Smlouva o poskytování služby

Individuální plánování průběhu sociální služby

3) Odpovězte na otázky:

1) Co má poskytovatel sociální služby písemně definované a zveřejněné?

Poslání, cíle a zásady poskytované sociální služby a okruh osob, kterým je určena.

2) Na jaké otázky odpovídá dobře formulované poslání organizace?

Kdo službu poskytuje.

Kde je služba poskytována.

Komu je služba poskytována.

Jak je služba poskytována.

Co je cílem služby, o co usiluje.

Proč je služba poskytována.

3) Jaké by měly být cíle poskytované sociální služby?

Specifické (konkrétní, určené pro dané zařízení, nikoliv obecné, neurčité)

Měřitelné

Akceptovatelné (přijatelné pro uživatele, pracovníky, veřejnost, zadavatele atd.)

Reálné (musí být dosažitelné v dohledném časovém horizontu, zařízení musí mít podmínky pro jejich splnění)

Termínované

4) K čemu slouží písemné zpracování pracovního postupu poskytované sociální služby?

Zajistí, aby postup při poskytování služeb byl vůči všem uživatelům stejný a na nikoho nebo na nic se nezapomnělo.

Písemná metodika umožňuje nezávislost služby na konkrétních pracovnících.

Písemná metodika umožňuje kontrolu, revizi a aktualizaci.

Písemná metodika chrání pracovníky, je jim ku pomoci.

5) Jakým způsobem může poskytovatel sociální služby ochránit uživatele před předsudky a negativním hodnocením?

Způsob oslovování, komunikace, chování ve vztahu k uživatelům.

Vytváření podmínek pro to, aby uživatelé služeb mohli žít jako ostatní lidé; rozvíjení schopností a dovedností, které jim umožní žít běžným způsobem života, důraz na sociální zapojování.

Informování veřejnosti, snaha odstranit předsudky a mýty, eliminovat negativní hodnocení.

Systematická práce s médii.

Nepoužívat odborné či nesrozumitelné pojmy.

Zdůrazňovat klady, sympatie, přednosti.

Používat příběhy.